

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**До захисту допустити:
завідувачка кафедри
Федорова Ю. Г.**

« » _____ 2020 р.

**Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр» на тему:
«Репрезентація категорії кількості лексико-фразеологічними засобами
англійської та французької мов»**

Студентки факультету іноземних мов
спеціальності 035 «Філологія»
освітньої програми «Філологія. Мова та
література (англійська)»
освітнього ступеня «Магістр»
Константінової Юлії Геннадіївни

Науковий керівник:
Федорова Юлія Геннадіївна
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри англійської філології

Рецензент:
Сидоренко Олена Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Завідувач кафедри мовних та гуманітарних
дісциплін №3 Донецького національного
медичного університету

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« _ » _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ЕТАПИ РОЗВИТКУ КАТЕГОРІЇ КІЛЬКОСТІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ СУМІЖНИМИ КАТЕГОРІЯМИ

- 1.1 Зв'язок категорії кількості з іншими суміжними понятійними категоріями
- 1.2. Категорія кількості у філософії мовознавства
- 1.3. Дослідницькі підходи до проблеми кількості в мові
- 1.4. Квантитативність у мовознавстві
- 1.5. Емпіричний, експериментальний і теоретичний рівень пізнання кількості
- 1.6. Історичні зміни граматичної категорії числа в англійській мові

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ КІЛЬКОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ

- 2.1. Категорія числа та її функції в досліджуваних мовах
- 2.2. Числівники як спосіб вербалізації категорії числа в мові
  - 2.2.1. Особливості утворення числівників французької мови
  - 2.2.2. Етимологія походження англійських числівників та особливості їх застосування в мові
- 2.3. Засоби утворення множини в англійській мові
- 2.4. Засоби вираження множинності в сучасній французькій мові
- 2.5. Основні відмінності граматичної категорії кількості в англійській та французькій мовах

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Найпоширенішою категорією є категорія кількості. Цієї точки зору дотримувалися ще в історії філософії Аристотель, Декарт, Кант і Гегель, вважаючи що категорія числа відображає справжню дійсність речей.

Кількість – об'єктивна визначеність якісно однорідних явищ, або якість в його просторово-часовому аспекті з боку його буття в просторі і часі. Оскільки всі явища в природі і людської історії існують в просторі і змінюються в часі, остільки вони і можуть розглядатися як якісно тотожні, тобто з боку лише кількісних відмінностей, а категорія кількості є універсальною, тобто логічної категорією, необхідної сходинкою пізнання дійсності.

Кількість – категорія матеріалістичної діалектики, яка відображає загальне і єдине в речах і явищах. Оскільки кількісне порівняння стає можливим тільки після якісного пізнання предметів. Дослідження кількісних явищ пов'язано з процесом абстрагування. Перші спроби аналізу проблеми сходять до піфагорійців і пов'язані з вивченням природи чисел та їх застосуванням для пізнання світу. Кількість як особливу категорію розглядав Аристотель: «Кількістю називається те, що ділимо на складові частини, кожна з яких, буде їх дві або більше, є по природі щось одне і щось певне. Всяка кількість є множина, якщо вона счислима, а величина — якщо виміряна».

У новий час, у зв'язку з дослідженням руху і введенням змінних величин в математику, Декарт, і особливо Ньютон і Лейбніц, розвивали більш загальне уявлення про кількість, включаючи не тільки постійні, але і змінні величини, а також відносини порядку та порівняння. Вперше діалектичний взаємозв'язок кількості і якості та їх

відмінність виявив Гегель: якщо при зміні якості відбувається перетворення даної речі в іншу річ, то кількісна зміна у відомих межах не викликає такого перетворення.

Універсально-логічний характер категорії кількості доводиться всією історією пізнання і практики человека.

На початку ХХ століття у багатьох лінгвістів категорія була предметом дослідження. Якщо звернутися до знаменитому російському вченому А. А. Реформатського, то з його слів можна зрозуміти, що мова, відбиваючи мислення, включає число, яке є досягненням розуму людського [24, с. 76].

Об'єктом нашого дослідження виступає категорія кількості

Предмет аналізу становлять лексичні, фразеологічні та граматичні одиниці, що репрезентують категорію кількості в англійській та французькій мовах.

Актуальність дослідження визначається тим, що у зв'язку з бурхливим розвитком функціонально-когнітивних досліджень вивчення традиційних граматичних понять з нових позицій стає важливою частиною сучасної лінгвістики. Кількість як одна з найважливіших характеристик мови давно привертає увагу дослідників у всьому світі.

Метою дослідження є виявлення основних засобів репрезентації категорії кількості в англійській та французькій мовах.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) систематизувати та проаналізувати підходи до визначення понять «категорія», «кількість»;
- 2) виокремити, описати та проаналізувати етимологію та семантику мовних одиниць, що відтворюють категорію кількості в англійській та французькій мовах;
- 3) представити структуру лінгвістичних засобів категорії кількості в англійській та французькій мовах;
- 4) порівняти мовні одиниці репрезентації категорії кількості в англійській та французькій мовах.

Матеріалом дослідження послужили зарубіжні та вітчизняні праці вчених які присвячені проблемі категорії кількості.

Реалізація поставлених завдань передбачає використання таких **методів** дослідження:

- *порівняльно-історичного* для встановлення історичних закономірностей розвитку генетично неспоріднених мов;

- *системному*

- *дистрибутивному*, заснованому на синтагматичних відношеннях, що дозволяє членувати мовний ланцюг і взагалі ділити одиниці вищого рівня на одиниці нижчого рівня;

- *методу компонентного аналізу* для виділення відповідних сем кількості в досліджуваній лексиці обох мов;

- *методу когнітивної інтерпретації*, що сприяє максимально об'єктивному опису семантики лінгвістичних одиниць певного номінативного поля (у нашому випадку поля кількості) з метою «переведення» мовних одиниць у когнітивні;

- *зіставного методу* з метою зіставлення результатів дослідження у двох мовах для виявлення загальних рис і відмінностей.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному зіставному аналізі мовних і мовленнєвих засобів репрезентації категорії кількості у двох генетично неспоріднених мовах, що належать до різних груп германських та романських мов індоєвропейської мовної сім'ї – з одного боку англійської з іншого – французької: досліджувані лексико-фразеологічні одиниці проаналізовано на етимологічному, парадигматичному, синтагматичному рівнях, виявлено їхні загальні риси і розбіжності у вживанні.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані під час лекційних і практичних занять із загального мовознавства, лексикології, стилістики, лінгвокультурології, а також на заняттях з практичного курсу англійської та французької мов у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення магістерської роботи пройшли апробацію під час II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури» (29 березня 2017 р., Маріуполь, МДУ, ФІМ), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти «Мови та літератури в полікультурному суспільстві» (13 листопада 2020 р., МДУ, ФІМ)

За матеріалами дослідження опубліковано тези доповіді:

1). Константінова Ю.Г. До питання про магію чисел (спроба діахронічного аналізу) // Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених (29 березня 2017 р.) / за заг. ред. к.п.н., доцента Кажан Ю. М. – Маріуполь : МДУ, 2017. – С. 21-24.

2).Константінова Ю.Г. Основні відмінності граматичної категорії кількості в англійській та французькій мовах // Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція молодих вчених та здобувачів вищої освіти «Мови та літератури в полікультурному суспільстві» (13 листопада 2020 р.) / за заг. ред. к.філол.н., доцента Федорової Ю.Г. – Маріуполь : МДУ, 2020. – 133 с.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У **вступі** обґрунтовується актуальність дослідження, визначається мета і завдання, предмет і об'єкт дослідження, його практична значимість, а також матеріал і методи, на основі яких здійснювалось дослідження концепту.

У **першому розділі** «Категорія кількості. Становлення та етапи розвитку» систематизуються та аналізуються основні теоретичні положення щодо когнітивної лінгвістики як одного з напрямків сучасної лінгвістичної науки та її складників, особливості репрезентації категорії кількості в мові та мовленні.

У **другому розділі** «Засоби вираження категорії кількості в англійській та французькій мовах» вивчаються засоби мовної репрезентації категорії кількості в англійській та французькій лінгвокультурах, здійснюється їх порівняльний аналіз.

Загальні висновки підсумовують проведений аналіз мовного матеріалу, а також намічають перспективи подальшого дослідження.

Список використаної наукової літератури нараховує

Список лексикографічних джерел

Список джерел ілюстративного матеріалу

РОЗДІЛ 1. ЕТАПИ РОЗВИТКУ КАТЕГОРІЇ КІЛЬКОСТІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ СУМІЖНИМИ КАТЕГОРІЯМИ

1.1 Зв'язок категорії кількості з іншими суміжними понятійними категоріями

Кількісна визначеність характеризує всі види і форми матерії і широко представлена в усіх областях людської діяльності. Кількість виступає не тільки як засіб пізнання, а й як об'єкт дослідження в ряді наук, в тому числі і в лінгвістиці.

Дослідники відзначають різні аспекти і сторони категорії кількості. Одне з перших визначень даної категорії знаходимо у Аристотеля: "Кількістю називається те, що ми можемо розділити на складові частини, кожна з яких, чи буде їх дві або більше, є за своєю природою щось одне і певне щось. Будь-яка кількість є множина, якщо вона численна, а величина - якщо вимірюється" *Метафізика* ». [V 13, 1020 а 7-10; Твори, т. 1. - М., 1975] В цьому висловлюванні виділяються дві властивості кількісних вимірів: переривчастість і безперервність, і пов'язані з ними поняття число і величина, які в подальшому, в якості основних моментів кількості будуть названі і іншими дослідниками. При аналізі категорії кількості він орієнтувався на досвід давньогрецької математики. Кількості Аристотель приписував іпостасі «безлічі» і «величини» в руслі головної, з його точки зору, розумової функції категорії кількості: з'ясування «рівності» або «нерівності». Це визначення в різних варіаціях повторювалося іншими філософами, і до сих пір не втратило свого значення, хоча в ньому недостатньо ясно простежується зв'язок між кількістю і якістю. Спочатку безліч усвідомлювалася в поняттях «один» і «багато», а величина - в поняттях «більше», «менше» і «дорівнює». Пізніше для фіксації результатів перерахунку та вимірювання стали вживати цифри. Цифра – це знак, що виражає число; відповідно, число – не будь-яке, а саме

пізнане, зафіксована кількість. Слід зазначити, що «кількість» - онтологічне, а «число» - онто-гносеологічне поняття.

Кількісна визначеність в об'єктивній дійсності постає, з одного боку, як дискретна, переривана кількість, а з іншого, як недискретна, безперервна. Предмети можуть бути дискретними, однорідними, піддаються рахунку. Поряд з цим існують явища і речовини, аморфність, безперервність яких не дозволяє їх порахувати. Така кількість визначається за допомогою вимірювання. [Швачко 1981: 7]. Відповідно до цього в розумовій категорії кількості з давніх-давен виділяються число і величина, що дає можливість переосмислення даної категорії і включення в неї різних непорівнянних сутностей, що виражають кількість в різних проявах.

Кількість – це філософська категорія, що виражає загальне в якісно однорідних предметах і явищах. Щоб виявити в них це загальне, слід, по-перше, встановити їх однорідність, тобто показати, в якому саме відношенні вони еквівалентні між собою; по-друге, виділити те властивість або відношення, за яким розглядаються предмети порівнюються, і абстрагуватися від інших їх властивостей. Кількісна неоднорідність якісно однорідних об'єктів задається їх межами в просторі і часі. Тому кількість визначають як просторово-часову визначеність якісно однорідних явищ.

Найпростішою формою кількості є ціле позитивне число, яке виникає в процесі рахунку предметів. Першою спробою спеціально проаналізувати проблему кількості можна вважати дослідження піфагорійців, які, вивчаючи відносини між числами такого натурального ряду, першими звернули увагу на те, що такі відносини визначають закономірності між властивостями предметів зовнішнього світу. Звідси вони прийшли до визнання божественної ролі числа. Однак відкриття неспівмірності діагоналі квадрата з його стороною викликало глибоку кризу в піфагорейській школі, так як за допомогою цілих чисел виявилось неможливим встановити найпростіші відносини між геометричними величинами. Хоча в подальшому це протиріччя було зовні подолано дотепною теорією пропорцій Евдокса, воно продовжувало впливати на узагальнення і розвиток поняття числа. Оскільки кількісна сторона дійсності стала предметом дослідження математики, ті чи інші уявлення про кількість багато в чому зв'язувалися саме з результатами вивчення тих видів або форм кількості, які існували в математиці.

Вперше поняття якості було піддано розгорнутому аналізу Аристотелем, який проаналізував філософські категорії «якість» і «кількість». При аналізі категорії кількості він орієнтувався на досвід давньогрецької математики. Кількості (питання: «скільки?») Аристотель приписував іпостасі «безлічі» і «величини» в руслі головної, з його точки зору, розумової функції категорії кількості: з'ясування «рівності» або «нерівності». «Кількістю називається те, що може бути розділене на частини, кожна з яких, чи буде їх дві або більше, є за своєю природою щось одне і певний щось. Будь-яке кількість є множина, якщо воно численне, і величина - якщо вимірюється» («Метафізика». V 13, 1020 а 7-10; Твори, т. 1. - М., 1975). Це визначення в різних варіаціях повторювалося іншими філософами і до сих пір не втратило свого значення, хоча в ньому недостатньо ясно виражена зв'язок між кількістю і якістю. Спочатку безліч усвідомлювалася в поняттях «один» і «багато», а величина – в поняттях «більше», «менше» і «дорівнює». Пізніше для фіксації результатів перерахунку та вимірювання стали вживати цифри. Цифра – це знак, що виражає число; відповідно, число - не будь-яке, а саме пізнане, зафіксоване кількість. Слід зазначити, що «кількість» - онтологічне, а «число» - онто-гносеологічне поняття.

Згідно Г. В. Ф. Гегелем, кількість, на відміну від якості, - це визначеність, не "тотожна з самим буттям, а знята або байдужа» (Гегель Г. В. Ф. Твори. Т. 1. С. 170) . Єдність якості і кількості Гегель називає мірою: міра «є певна кількість, з яким пов'язано деяке наявне буття або якість» (Гегель. Там же. С. 184). Міра пов'язує не тільки кількість з якістю, а й кількісні зміни зі змінами якісними. Річ, змінюючись кількісно, лише до певних меж, що не перестає бути тим, що вона є, тобто не перестає входити в обсяг відповідного поняття, наприклад «рідина». Міра - це інтервал, в межах якого предмет, змінюючись кількісно, зберігає свою якість; наприклад, вода, нагріваючись, залишається рідиною. При виході кількісних змін за кордону заходи відбувається зміна якості. У свою чергу, якісні зміни надають зворотний вплив на кількісні. Цей взаємозв'язок кількісних і якісних змін носить універсальний характер і фіксується в законі взаємного переходу кількісних змін у якісні.

Іншою особливістю категорії кількості є її тісний зв'язок з категоріями простору і часу. "Та чи інша конкретна безліч постає як сукупність певним чином розташованих у

просторі об'єктів, або як сукупність явищ, що слідує один за одним у часі, крім того, і сама просторова протяжність того чи іншого предмета, будь-який часовий проміжок має свою величину" [Панфілов 1982 : 295].

Філософська енциклопедія також пов'язує цей термін з просторово-часовими характеристиками явищ: "Кількість – об'єктивна визначеність якісно-однорідних явищ, або якість в його просторово-часовому аспекті з боку його буття в просторі і часі" [Філософська енциклопедія 1962: 552]. Дане визначення обгрунтовано зв'язком кількісних характеристик з якістю, яка виступає як закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки.

Термін "кількість" в ширшому сенсі визначена у Великій радянській енциклопедії:

"Категорія, що виражає зовнішнє, формальнє взаємовідношення предметів або їх частин, а також властивостей, зв'язків: їх величину, число, ступінь прояву тієї чи іншої властивості" [Велика радянська енциклопедія 1973: 420].

З огляду на високий рівень абстракції кількості, на що вказують багато філософів та лінгвістів, необхідно відзначити відсутність єдності поглядів і неможливість відобразити всі аспекти даної категорії в одному визначенні.

Беручи до уваги висловлювання про природу кількості, можна об'єднати конкретні ознаки категоріального уявлення про дану категорію: кількісна визначеність характеризує всі види матерії, кількість - це ознака, що характеризує об'єкт з боку його обсягу, величини, ваги і т.д., а також просторової протяжності і тимчасової тривалості. Категорія, що виражає зовнішнє, формальнє взаємовідношення предметів або їх частин, а також ступінь прояву інтенсивності ознаки. Кількість є універсальною семантичною ознакою, що об'єднує різні прояви кількісних відношень.

На всіх щаблях історії свого розвитку людина пов'язана з процесом рахунку навколишніх предметів і якихось вимірів. Його уявлення про числа нерозривні з його життям. Пізнання числа було великим кроком в соціальній практиці. Оцінюючи значення числа, А. А. Реформатський пише: "Без числа немислима не тільки будь-яка наука, а й будь-яке знання, будь-яке відношення до життя. Число дає не тільки міру речей, а й просту зв'язок явищ, і тут мова неминуче пов'язана з числом в розвитку людського мислення від дифузно-предметних спроб первісної людини до сучасного

розуміння числа і чисел, у всьому математичному та філософському різноманітті числових можливостей "[Реформатський-1960: 385].

Спираючись на лінгвістичні дані з історії утворення і розвитку числівників, а також етнографічні дані по рахунку древніх народів, можна намітити основні етапи розвитку категорії кількості як категорії абстрактного, узагальненого мислення. У філософії виділяються три основні етапи в розвитку категорії кількості.

На думку В.З.Панфілова, який в своїх роботах розглядає процес становлення і розвитку категорії кількості, числові позначення спочатку зливалися з позначеннями предметів і властивостей. Спочатку існували поняття про кількостях тих чи інших конкретних предметів. Цей факт є також у Л. Леві-Брюль, Б. М. Кедрова, С. А. Швачко та інших авторів.

Система рахунку у багатьох народів була пов'язана з використанням частин тіла: пальців рук, ніг, тулуба. Про це свідчать елементи десяткової, п'ятичної і двадцятичної систем числення. Використання конкретних предметів при рахунку ще зберігається в практиці деяких народів.

Подібна картина спостерігається і в історії фінно-угорської системи числення. В. Н. Мартьянов і Д. Т. Надькин, які досліджували дану проблему, припускають, що "в період угро-фінської спільності діяла, або була на стадії складання шестирічна система рахунку, витіснена згодом десятичною системою". Як і в інших стародавніх народів, рахунок у фіно-угрів був конкретним. Ті ж автори висловлюють думку, що зв'язок з конкретними предметами довгий час зберігали фінно-угорські числівники "один", "два", "три", "чотири". Числа "п'ять" і "шість" склалися пізніше. Цікаві припущення зроблені на основі даних мови з урахуванням даних археології та етнографії щодо числа "шість", яке лежало в основі рахунку ваги і мало, можливо, магічне значення. [Мартьянов, Надькин 1975: 180].

На другому етапі виникає поняття про число, відбувається кількісне наповнення числових термінів. Деяка безліч починає розглядатися як еталон, з якою зіставляється безліч якихось предметів.

Поступово наочність і предметність відступають, виникає абстрактне уявлення про число, з'являються числівники. Поява числівників уможливила формування категорії кількості як однієї з універсальних розумових категорій.

Надалі вчені все більше стали звертатися до проблем кількості, що було пов'язано з розвитком природознавства і математики. У свою чергу, першою передумовою для формування математики вважають саме встановлення поняття абстрактного числа.

Результати пізнавальної і практичної діяльності людей знаходять вираз як в категоріях філософії та інших наук, так і в семантиці мов. Логічні та мовні категорії не знаходяться в прямолінійних відносинах. Мислення співвідноситься з предметами і явищами реального світу шляхом відображення, мова - також і шляхом позначення. Мова виступає свого роду посередником між свідомістю і дійсністю. "При діалектико-матеріалістичному вирішенні гносеологічного питання про ставлення мови, мислення і об'єктивної дійсності матеріальне протиставляється ідеальному як первинне вторинному, свідомість не конструює об'єктивну дійсність а, відображаючи її за допомогою мови, закріплює певні результати пізнавальної діяльності в знаковому значенні мовних елементів" [Уфимцева +1974 : 9].

Процеси втілення розумової категорії в семантиці мов і передача їх мовними засобами ведуть до створення особливої логіки природних мов. Вона реалізується мовними засобами тих чи інших рівнів, утворюючи різні мовні категорії. "Категорія мислення у вигляді найбільш загальних понять виражається в природних мовах виключно через значення кореневих лексичних морфем: час, простір, кількість. Кожному з цих понять можна поставити у відповідність великий клас лексичних одиниць, які, так чи інакше, висловлюють ту ж категорію думки" [Васильєв 1980: 78].

Отже, вибудовується ланцюжок понять: "кількість" – понятійна категорія - "кількісність" - мовна категорія. Сталі в мисленні поняття отримують мовне втілення, перетворюються в категорії мови, виникає вже відповідна мовна функціонально-семантична категорія.

З одного боку, категорія кількості відображає певний фрагмент реальної дійсності, тобто, пов'язана вона з позамовною дійсністю, проте це ще і лінгвістичне поняття, так як воно відноситься до області мовного змісту і завжди пов'язане з певними засобами

мовного вираження [см. Бондарко 1984: 20-22]. Однак слід зазначити, що категорія кількості, як категорія мислення, і мовна категорія кількості не тотожні, тому що "між мисленням і мовою немає однозначної прямої кореляції" [Реформатський-1960: 400].

Як сама розумова категорія кількості складна за своїм змістом, також і відповідна їй мовна категорія характеризується складною структурою. В більшості мов, в загальному значенні функціонально-семантичної категорії кількості входять, зокрема, протиставлювані категорії одиничності / множинності, збірності / роздільності, вирахованості / неврахованості, точного / неточного (приблизного і невизначеного). Кількості, а також відокремлюються значення кількісного предметів, ознак і дій.

1.2 Категорія кількості у філософії мовознавства

Кількість є однією з важливих філософських категорій, сформульованих Аристотелем. Кількість традиційно є об'єктом міждисциплінарних досліджень, про що свідчить різноманітність термінів, що означають зазначену категорію, наприклад, у філософії і логіці — кількість, в математиці — величина і кількість, у лінгвістиці — кількісність. Кількість як понятійна категорія, що виражається засобами мови, є предметом лінгвістики. І. О. Бодуен де Куртене, висловив ідею про необхідність з'ясування співвідношення мовної і математичної кількості: «разом з кількісним математичним мисленням слід розглядати і кількісну сторону мовного мислення», і стверджував, що «дослідник, який цікавиться кількісністю мовного мислення, повинен шукати їй мовні відповідності» [2, с. 312-313]. Л. Леві-Брюль у праці «Первісне мислення» розвиває думку, згідно з якою формування категорії кількості починається з безпосереднього сприйняття кількості будь-якого конкретного явища (наприклад, табун коней або зграя собак) таким чином, що розбіжність у кількісній характеристиці будь-яких конкретних множин закріплюється в чуттєвих, наочних образах тих самих множин. Автор стверджує: «Якщо ми згадаємо, що пам'ять первісних людей феноменальна, ... то тим більше підстав думати, що вони легко можуть обходитися без імен числівників».

Такої ж точки зору дотримується Е. Кассирер. Він вважає, що це індивідуальні безлічі, які відрізняються одна від одної за якоюсь індивідуальною ознакою. Число

множини виступає не у формі певної, конкретної, вимірної числової величини, а як свого роду конкретне відображення числа, пов'язане з ще повністю не розчленованим загальним фіксованим враженням від безлічі [9, с. 187]. Таким чином, мислення первісних людей виражає в мові не самі числа, а числа-множини (числа-сукупності), з яких мислення не встигло виділити конкретних окремих одиничних предметів або істот, вони сприймаються як сукупності, які відомі мисленню і за своєю природою, і за своєю кількістю, але не сприймаються абстрактно, а лише відчуються в сукупності. Аналогічним чином висловлюються і математики. І. Р. Башмакова і А. П. Юшкевич стверджують, що на першому етапі розвитку категорії кількості чисельність сприймається як одне із властивостей сукупності предметів, що характеризує цю сукупність поряд з іншими властивостями: кольором, формою, розміром. Безпосереднє сприйняття кількості властиво не тільки первісним людям, але і сучасним народам. Однак виникає проблема, яка полягає в тому, що здатність і можливість безпосереднього сприйняття кількості має одне важливе обмеження. Таке сприйняття можливо тільки у випадках, коли відповідні безлічі предметів або живих істот складаються з семи або максимум дев'яти «одиниць», але не більше. Справа в тому, що в ході експериментальних досліджень було виявлено, що подібне обмеження обумовлено ємністю таких каналів, по яких надходять певні подразники допомогою органів почуттів людини. Дж. Міллер, підбиваючи підсумки такого роду експериментальних досліджень у своїй статті, підтверджує, що ємність подібних каналів така, що людина, не проводячи додаткового підрахунку, здатна вірно визначати відмінність в кількості тих чи інших подразників, які впливають на той чи інший орган почуттів, лише в тому разі, коли даних подразників буде сім з допустимим відхиленням в бік зменшення або у бік зростання на дві одиниці [10, с. 83]. Первісні люди володіли безпосереднім сприйняттям кількості живих істот або предметів без виконання додаткового підрахунку лише за умови, що кількість живих істот або предметів, які складають ту або іншу конкретну безліч, є малим, нечисленним. Якщо справа стосується великих кількостей, то первісні предки помічали відсутність однієї собаки з численної зграї або коні у великому стаді не тому, що вони безпосередньо відчували різницю в кількості, а тільки тому, що первісні люди добре знали зовнішні і інші якості кожної

собаки в зграї або коней в табуні. Такої ж точки зору дотримується і А. В. Васильєв. Він стверджує, що не загальне число своїх собак тримає в пам'яті ескімос, але окремі уявлення про білу собаку з чорними цяточками, про собаку, яка народилася в голодну зиму, і т. д. Однак В. С. Тимофєєв вірно зауважує, що в чуттєво-безпосередньому сприйнятті кількості по суті ще немає переходу від якості до кількості. Справді, категорія кількості — це категорія абстрактного й узагальненого мислення, а значить, чуттєво-наочний спосіб відображення кількісної характеристики певних, конкретних множин живих істот або предметів може розглядатися тільки як історична передумова формування категорії кількості. Пізнання може бути спрямованим на кількісну визначеність будь-яких об'єктів лише після того, як вони виділені з навколишньої дійсності як якісно визначені. А. Р. Спіркін розумів категорію кількості як «... визначеність об'єкта, що становить внутрішню основу всіх його змін. Якість є те, завдяки чому предмет протягом якогось часу є тотожним самому собі предметом, в тій чи іншій мірі відмінним від інших предметів і з докорінною зміною чого він перестає бути таким — стає іншим предметом» [7, с. 340]. Дана дефініція містить в собі дві основні риси якісної визначеності. Перша полягає в тому, що один предмет, будучи якісно визначеним, відрізняється від інших предметів, саме тому предмети ізольовані один від одного і між ними виникає відношення відмінності. Друга — в тому, що той чи інший предмет, будучи якісно визначеним, залишається тотожним самому собі навіть при деяких змінах, які він зазнає. Неоднаковість предмета на різних етапах його розвитку залишається в пізнанні лише тому, що на кожному з цих етапів він являє собою якісно певний предмет. Для встановлення кількісної визначеності об'єктів мислення абстрагується від їх якісної визначеності, при цьому розглядає їх як якісно однорідні об'єкти. Але попередньою умовою виділення їх як об'єктів, які підлягають визначенню з кількісної точки зору, є їх виділення як окремих живих істот чи предметів, що мають свої кордони. Однак, це можливо лише за умови встановлення їх якісної визначеності. Зауважимо, що розумова категорія кількості, так само як і категорія якості, є відображенням одного з найбільш загальних властивостей самого буття, яким поряд з якісною визначеністю є його кількісна визначеність, тобто розумовою категорією кількості представлений результат відображення кількісної визначеності буття. Отже,

категорія кількості є універсальною, тобто логічною категорією, необхідною сходинкою пізнання дійсності.

Необхідно зазначити, що ставлення категорій якості та кількості взаємно. З моменту перших спроб визначення піфагорійцями (VI ст. до н. е.) філософської категорії кількості минули століття, протягом яких вона отримувала в науці численні і різноманітні визначення, що відображають її сутність. Важливо відзначити, що для лінгвістичного дослідження даної філософської категорії кількості принципове значення мають вчення Аристотеля, який розділяв «кількість» на два самостійних види — преривне число і безперервна величина [1, с. 164-165]. Слід зазначити, що кількісна визначеність об'єктивної дійсності являє собою, з одного боку, дискретну (преривну) кількість, а з іншого боку, — недискретну (безперервну) кількість. Дискретна кількість визначається за допомогою рахунку, а недискретна — за допомогою вимірювання. Відповідно до вищесказаного розумову категорію кількості характеризують два головних моменти — це число й величина, і означає, що зміст даної категорії являє собою єдність і взаємодію цих двох моментів. В історії філософії ця ідея розвивалася вже Аристотелем, потім Р. Декартом, а пізніше І. Кантом і Р. Гегелем. Аристотель дає наступне визначення категорії кількості: «Кількістю називається те, що ділимо на складові частини, кожна з яких, буде їх дві або більше, є по природі щось одне і щось певне. Всяка кількість є множина, якщо воно счислима, а величина — якщо вимірна. Безліччю ж називається те, що в можливості ділимо на частини небезупинні, величиною — на частині безупинні; а з величин безперервна в одному напрямку є довжина, безперервна в двох напрямках — ширина, безперервна в трьох напрямках — глибина. З усіх цих кількостей обмеженою безліччю є число, обмеженою довжиною — лінія, обмеженою шириною — площа, обмеженою глибиною — тіло» [1, с. 164-165]. У свою чергу, Р. Декарт представляв кількість як реальну просторову і тимчасову визначеність тіл, що виражається через число, міру і величину. На думку німецького філософа Р. Гегеля, кількість і якість розрізняються тим, що якість однозначно характеризує річ, тому при зміні якості речі вона стає іншою, — кількісне ж зміна до пори до часу може і не перетворювати її на іншу річ. Число є результатом визначення потужності дискретної множини як сукупності об'єктів того чи іншого роду. На відміну

від цього величина — це результат вимірювання інтенсивності безперервного кількості, наприклад, будь-яких неперервних ознак, і вона поряд з іншими засобами також може отримати вираз в числі. Дефініція кількісної визначеності самого буття представлена в І. Єфімовим: «Кількісна визначеність є величина готівки чого - небудь, яка в результаті порівняння (включаючи рахунок, вимірювання, обчислення) може бути виражена приблизно або практично точно (в числах, рівностях)» [4, с. 81-82].

Взаємозалежність розумової категорії кількості та мовної категорії кількісності в наші дні визначається В. С. Тимофеевим як «одна з найважливіших філософських проблем мовознавства» [8, с. 168]. Зміст категорії кількості вивчався не лише філософією, а й математикою і логікою. Дослідження категорії кількості є однією з головних проблем математики, а також її логічних основ. В історії математики отримали розвиток дві ідеї поняття числа. Перша з них — логічна — полягає в тому, що число відображає деякі реальні властивості самої дійсності. Своє завершення вона отримала у вченні Фреге-Рассела, згідно з яким число є властивість, загальне для всіх класів, між членами яких існує одне однозначне відповідність. Друга ідея — порядкова концепція числа, яка полягає в тому, що число як таке набуває свого значення лише остільки, оскільки воно займає певне місце в конкретній системі. Виходячи з цього, В. О. Ільїн говорить, що «у зв'язку з можливістю двоякого підходу до числа, а саме, до числа як властивості рівнопотужних множин, і, з іншого боку, до об'єкта, що знаходиться у відношенні до інших об'єктів (зокрема, розглядається як елемент натурального ряду), існують два поняття числа: кількісне і порядкове число» [5, с. 49]. Обидва ці числа: і кількісне, і порядкове — відображають об'єктивні властивості переривчастої кількості. Дані з історії розвитку мов допомагають відновити шляхи пізнання цих властивостей дискретної кількості. Результати відображаються у формуванні в мові відповідно кількісних і порядкових числівників. Відомо, що порядкові числівники виникають у мові пізніше, ніж кількісні, а тому можна зробити висновок про те, що встановлення відносин чисел і місця кожного з них у системі (в процесі людського пізнання) в будь-якому випадку не може передувати встановленню числа як загальної властивості рівнопотужних множин. Слід згадати піфагорейську теорію чисел. За переказами, Піфагор не залишив письмового викладу свого вчення, мабуть, він не записував своїх

думок, тому першим, хто представив виклад піфагорійської доктрини в письмовому вигляді, вважається Філолай. Ідеї ранніх піфагорійців відомі лише за свідченням Платона і Аристотеля та ще з нечисленних фрагментів Філолая, які є справжніми документами. Аристотель стверджував: «Піфагор визнав математичні основи початком всього суцього» [1, с. 14]. Головна філософська ідея Піфагора полягала в філософії числа. Спочатку у піфагорійців числа ототожнювалися з самими речами і по-цьому були звичайним числовим чином. При цьому під числовим чином розумілися не тільки фізичні речі, але і взагалі все існуюче, наприклад, абстрактні поняття (добро, зло). Потім ці поняття почали трактувати як сутність, принципи і причини речей.

Активно займаючись математикою, піфагорійці вважали, що початком всього є числа, тому що саме в числах вони бачили багато схожості з тим, що існує і відбувається в навколишньому світі, і в числах містяться первинні елементи всіх математичних початків. Спочатку піфагорійці розуміли число виключно з позицій фізики і давали таке визначення чисел: числа — початок всіх речей, тобто особливі «протяжні» речі, з яких складаються предмети чуттєвого світу. Піфагор говорив, що все народжується з числа, але не просто з числа, а згідно з числом, оскільки в числі-перший порядок, у причетності до якого і в числових речах встановлюється щось перше, друге і т. д. Таким чином, числа — початок і елемент всього суцього. На думку Піфагора, числа первинні по відношенню до всієї природи, елементи чисел — суть елементів всіх речей, і що весь Всесвіт — гармонія і число. Логічною основою даного подання є геометричне розуміння чисел: одиниця — це точка, дві точки визначають пряму лінію, три крапки — це вже площа. Звідси з'явилися уявлення про трикутники, квадрати, прямокутники. Піфагор поділяв всі числа на дві групи: перша — це парні і друга — непарні, визначаючи при цьому з дивовижною точністю властивості чисел кожної групи. У свою чергу, парні числа піфагорійців підрозділялися на три підгрупи: 1) парно-парні числа, 2) парно-непарні числа і 3) непарно-непарні числа. Що стосується парних чисел, піфагорійці поділяють їх на три підгрупи: 1) зверхдосконалі, 2) недосконалі і 3) вчинені. Члени піфагорійського союзу вважали, що вчинені числа є серединою між надмірністю та нестачею, що ці числа рідко зустрічаються в природі і породжуються тільки досконалим порядком. На відміну від досконалих чисел зверхдосконалі і недосконалі числа зустрічаються дуже

часто, вони безладно розташовані. Такі числа в піфагорійців були символом вад. Прототипом непарного числа в піфагорійців була «монада», щось певне і чоловіче. Однак одиниця розглядалася ними по-різному, що викликало деякі розбіжності. Піфагорійці вважали це число позитивним, так як при додаванні одиниці до непарного числа воно стає парним. Тому розглядається одиниця як число, яке поєднує в собі чоловічий і жіночий початок, а отже, воно є і парним і непарним. Піфагор розділяв непарні числа на три типи: 1) нескладові, 2) складові і 3) нескладно-складові. Наука про числа займає одну з головних місць в системі світогляду, тобто фактично виходить так, що математика об'являється філософією.

Головна ідея піфагореїзму ґрунтується на трьох компонентах: перший — релігійно-міфологічно-магічний; другий — науковий, пов'язаний з розвитком математики; і третій — філософський. Останній аспект полягає в прагненні піфагорійців знайти початок усього сущого, з допомогою якого пояснити світ, людину та її місце в космосі. Але з часом головна матеріальна тенденція поступається місцем ідеалістичній, що спиралася на найважливіше відкриття, яке пов'язане з розвитком математичного знання і полягає у виявленні можливості виявлення впорядкованих і чисельно виражених кількісних відносин всього сущого. Піфагор та його учні відкрили і пояснили числову закономірність сущого (протяжного світу тіл, математичні закономірності руху небесних тіл, закони музичної гармонії, закон «прекрасного пристрою» людського тіла та ін). Такого роду відкриття є торжеством людського розуму. Але головне досягнення Піфагора полягало в тому, що він вивів людство з лабіринтів міфотворчості і богопошуку до вершин точного знання. Піфагор, мабуть, був першим, хто показав людству можливості абстрактного знання. Він довів, що лише розум, а не органи почуттів приносять людині справжнє знання. Саме через прагнення пізнати істину він рекомендував своїм учням і послідовникам переходити від дослідження фізичних об'єктів до вивчення абстрактних математичних об'єктів. Таким чином, за допомогою математики стає можливим пізнання світу, а за такою наукою, як математика, слід і філософія, оскільки вона і є ні що інше, як поширення накопиченого спеціального математичного знання на область світогляду. Саме так з'являється відома піфагорійська теза: «Все є число». Члени піфагорійського союзу вважали можливим досягти очищення

і злиття з божеством за допомогою математики, так як вона (наука) була складовою частиною їх релігії. Вони вважали, що Бог — це єдність, а світ — безліч і складається з протилежностей. Те, що призводить протилежності до єдності і з'єднує все в космос, є гармонія. Гармонія є божественною і полягає в числових відношеннях. Хто до кінця вивчить цю божественну числову гармонію, сам стане божественним і безсмертним.

Аналіз філософської концепції піфагорійців дозволяє зробити висновок про те, що число є першопричиною всього суцього. Вони вважали, що всю навколишню дійсність, все що відбувається, можна звести та виміряти з допомогою числа. Вони виступали за пізнання світу через число, вважаючи математику переходом від чуттєвого до ідеального пізнання. Прихильники та послідовники Піфагора вважали одиницю найдрібнішою частинкою всього. Вони намагалися виділити «протокатегорії», які показували діалектичну єдність світу (парне — непарне, світле — темне, пряме — криве, праве — ліве, чоловіче — жіноче та ін). Якщо у філософській онтології кількість не залежить від людини, то в гносеології — залежить.

Визначення «рівночисленності» двох множин, які утворюються якісно відмінними один від одного предметами, передбачає здатність абстрагування від якісних відмінностей предметів, які становлять ці множини. Одночасно з цим на даному етапі ще не здійснювалося встановлення кількості, тобто числа предметів тих множин, які наводилися у взаємно-однозначна відповідність. Поява в мові числівників, які вживаються при абстрактному рахунку, і перехід від різних типів збиральної множинності до абстрактної дистрибутивної множинності в межах граматичної категорії числа свідчать про наступний етапі розвитку категорії кількості. На цьому етапі засобом встановлення «рівно численності» стає вже число, і тому категорія кількості «звільняється» від впливу на неї категорії якості і отримує вищий ступінь абстрактності.

Своєрідний характер набуває функціонування граматичної категорії числа, а саме множини (а в деяких мовах і двоїстого) числа, у сфері вживання речових або речовинно-збірних іменників, таких як нафта, вода, бруд, борошно, білила та інші. Об'єктам, які позначаються іменниками даної лексико-семантичної групи, властива безперервна кількість, а тому вони можуть вимірюватися (змінювати свою кількість), але порахувати

їх неможливо. Таким чином, можна припустити, що іменники даної лексико-граматичної групи опиняться за межами граматичної категорії числа. Дійсно, в різних мовах світу, і зокрема в індоєвропейських мовах, більшість таких імен іменників не мають своєї пари за кількістю (тобто не змінюються за числами). Тому вони є або словами *singularia tantum* (в російській мові: *мед, молоко, буряк, вино, горілка, залізо, крупа, олія* тощо; в іспанській мові: *este* — 'схід', *oeste* — 'захід', *salud* — 'здоров'я'), або словами *pluralia tantum* (в російській мові: *ваги, ворота, граблі, дрова, дріжджі, духи, макарони, шпалери, чорнило* і т. п.; в іспанській мові: *tenezas* — 'кліщі', *andas* — 'носилки', *bridas* — 'поводи'). З цього приводу О. Єсперсен робить важливе зауваження: «Там, де в одній мові вживається єдине число, в іншому може вживатися множинне» [3, с. 230]. Дійсно, збірному іменнику *singularia tantum* — в російській мові *вороняче* (тільки од. ч.) — в іспанській мові відповідає іменник *bandada de cuervos* (з показником мн. ч. -s); слова *pluralia tantum* зі значенням «назви предметів, що складаються з двох або декількох частин» — в російській мові *ваги* (тільки мн. ч.) — в іспанському *balanza* (має форму і од. ч. і мн. ч., *ворота* (тільки мн. ч.) — *puerta* (має форму од. ч. і мн. ч.), *годинник* (тільки форма мн. ч.) — *reloj* (має форму од. ч. і мн. ч.). Дані відмінності граматичних форм імен іменників демонструють неспівпадання внутрішньої форми мов, різне мовне «осмислення» одних і тих же об'єктів навколишньої дійсності. Таким чином, логічна категорія кількості охоплює найбільш загальні, основні поняття і істотні визначення об'єкта пізнання. Зміст категорії кількості вивчався не тільки у філософії, але і в логіці, математиці, лінгвістиці. Категорія кількості в мові відображає розвиток логічної, мисленнєвої категорії кількості і пройшла у своєму розвитку кілька етапів: від конкретного до абстрактного, від простого до складного.

1.3 Дослідницькі підходи до проблеми категорії кількості в мові

Проблема з'ясування поняття кількості в мові і засоби її вираження з'явилася предметом дослідження в ряді статей, монографій і докторських дисертацій. Вчені-

мовознавці, користуючись досягненнями лінгвістичної науки, вносили свій внесок у розробку проблеми систематизації та опису засобів вираження кількісного в мові.

Перші роботи, так чи інакше зачіпають проблему засобів мовної кількисності, але ще не вирішували її як чисто лінгвістичну. Такі автори, як О. Есперсен (1958), І. О. Бодуен де Куртене (1927), І. І. Мещанінов (1978) лише спробували намітити ставлення між кількісно-математичної кількисності в мовному мисленні і логічними схемами кількості. Так, О. Есперсен в "Філософії граматики" говорить про "понятійні категорії" як о "позамовних категоріях", що не залежать від більш-менш випадкових фактів існуючих мов. Ці категорії є універсальними, оскільки вони можуть бути застосовані до всіх мов. Деякі з них відносяться до таких фактів зовнішнього світу, як стать, натхненність, простір, час, інші - до розумової діяльності або до логіки, як, наприклад, якість, кількість, міра [Есперсен 1958: 58]. Описуючи функціонування числа в мові, він називає мовні категорії, в яких реалізується поняття числа: граматичне число (єдине / множинне, звичайне множинне, приблизне множинне, узагальнена одиниця і множина; збиральність (збірні іменники); вираз множинності дії, спеціальні дієслівні конструкції; прислівники з кількісним значенням [Есперсен]

І. А. Бодуен де Куртене, І. І. Мещанінов, кажучи про різноманіття засобів вираження кількісних відносин в мові, звернули увагу на системність як дуже важливу ознаку, властиву мовним висловом конкретному поняттю. І. І. Мещанінов писав, що всяке поняття може бути передано засобами мови або описово, або семантикою одного слова, або певною системою засобів вираження [Мещанінов 1978: 236-240].

В останні роки з'являються роботи, що досліджують проблему кількості на матеріалі різних мов. Кількісні відносини знаходять своє вираження в усіх сучасних мовах, оскільки кількісна характеристика є одна з обов'язкових форм існування предмета. Разом з тим слід зазначити, що мовна категорія кількості не тотожна в різних мовах. Кожна конкретна мова виробляла свої специфічні способи вираження, не всі мовні засоби представлені в різних мовах однаково. Це пов'язано з тим, що "природні мови мають власні як універсальні, так і етноспецифічні особливості при відображенні світу, і багато зв'язується в них зі специфікою історії конкретних мов, їх генетичних і історичних об'єднань" [Категорія кількості в сучасних європейських мовах 1990: 55].

Більш того, "одна і та сама кількість може по-різному виражатися не тільки в різних мовних системах, але і всередині окремо взятої системи" [Категорія кількості в сучасних європейських мовах 1990: 55]

1.4 Емпіричний, експериментальний і теоретичний рівень пізнання кількості

Категорія кількості одна з найбільш великих і багатогранних категорій мислення сучасної людини, тому не дивно, що її вивчення викликає стійкий інтерес вчених різних галузей, в тому числі, і дослідників в галузі лінгвістики кумів, 1969; Міняйло, 1970; Панфілов, 1977; Чеснокова, 1981; 1982; Полянський, 1984; Акуленко, 1990; Жаботинська, 1992; Кругликова, 1993; Галич, 2002; 2011 року.

Якщо говорити про пізнання кількісної сторони буття в цілому, то тут можна виділити, щонайменше, три рівні: емпіричний, експериментальний і теоретичний. Експериментальне пізнання кількості є завданням, перш за все, точних наук, зокрема, спеціальних областей математики, а також філософії, логіки, психології. Емпіричні знання про кількість суб'єкт набуває в процесі практичної діяльності, тобто за допомогою досвіду. Процес емпіричного пізнання в області формування кількісних понять глибоко досліджував Жан Піаже. Як одна з обов'язкових умов об'єктивності пізнання він розглядає експериментальну доказовою висновків і приведення теорій до логіко-математичним структурам.

Слова много; мало; однаково; более; меньше;, считає Піаже, висловлюють НЕ тільки кількісну, но и якісну оцінку. Смороду є термінами приємерно, неаналітичних, емпірично пізнаного кількості. Експериментальним шляхом Піаже доводить, що для всіх приблизно-оціночних когнітивних комплексів першорядне значення має опора на глобальне перцептивне порівняння, засноване на зоровому сприйнятті просторових відносин, тимчасових відмінностях, щодо містить і вмісту [Піаже, 1963]. Таким чином, об'єктивно дана кількісна визначеність речі може бути відображена суб'єктом в процесі пізнання не тільки в математичних, точних, об'єктивних, але і в нематематичних, приблизних, в тій чи іншій мірі суб'єктивних формах [Галич, 2002, с. 24]. І якщо в науковому пізнанні важливі точні вимірювання кількості, одиниці, шкали, прилади,

співвідношення між параметрами одного і того ж предмета і т.п., то практичний досвід, навпаки, співвідносить кількість не стільки з точною шкалою, скільки з життєвими ситуаціями. У таких випадках оцінка кількості психологізується, суб'єктивірує і перетворюється в аксіологізацію; іншими словами, практичне, донаукове свідомість користується не стільки точними цифровими даними, скільки, в деякому роді, їх оціночними аналогами [Рябцева, 2000., с. 108].

Найбільш загальний зміст наукового знання про кількість укладено в одному з відомих визначень В.З. Панфілова: Кількісна визначеність є величина готівки чогонебудь, яка в результаті порівняння (включаючи рахунок, вимір, обчислення) може бути виражена приблизно (в формулах зі значеннями; набагато більше,; більше ;, приблизно однакова; менше набагато менше;) або практично точно (в числах, рівностях) [Панфілов, 1977, с]. Як впливає з даного визначення, кількість не завжди піддається точному виміру, розрахунками та рахунку. Поки операції з кількістю здійснюються математичними формулами і виражаються цифрами і символами, вони точні і однозначні. Але як тільки маніпулювати кількостями починає природна мова, як тільки об'єктом кількісних оцінок стає світ предметів і подій, ідей і концептів, властивостей і якостей, почуттів і думок людини, вражень і прогнозів, вчинків і проступків, система точних вимірювань розхитується [Арутюнова, 2005, с. 20]. Очевидно, що наукові методи і результуючі з них структури є лише фрагмент всього різноманіття способів і форм пізнання кількісних відносин буття, використовуваних в людській практиці і фіксуються в фонді знань індивідів, а; кількісна картина світу; окремого індивіда, багато в чому базується не на точних наукових даних, а на побутовому поданні про кількість, яке можна звести до визначення: кількість це будь-який обчислюється або вимірюється властивість [Галич, 2002, с].

Кількісній оцінці піддаються як предметні сутності, так і їх ознаки, дії і події, а тому кількість може бути представлено у вигляді онтологічної тріади: предметокількість, процесокількість, ознакокілкість. Зміст предметокількості становить рахунок предметів або їх частин і міра недискретні матеріалів. Змістом процесокількості є або рахунок окремих роз'єднаних процесів або частин одного процесу (кратність), або протяжність безперервного процесу в часі.

Ознака кількість це міра інтенсивності предметного або процесного якості. Предметокількість виражається іменниками, процесокількість дієсловами, ознакокілкість прикметниками і прислівниками. [Тураєва, 1985]. Одним з найскладніших питань є типологія кількості, вираженого мовними засобами. У мовознавстві було здійснено ряд спроб таксономізації кількості, проте всі вони базуються на різних критеріях, а тому виникають об'єктивні складності при визначенні меж даної категорії. Серед різноманіття ознак і відносин, що лежать в основі лінгвістичних описів кількості, найбільш поширеними є: одиничність і множинність, розчленованість і нерозчленованість, кардинальність і ординальне, сумарність і дистрибутивність, визначеність і невизначеність, точність і приблизність, впорядкованість і невпорядкованість, дискретність і безперервність, екстенсивний і інтенсивність, відносини; більше; менше [Ломтев, 1971, с; Холодович, 1979, с; Тураєва, 1985; Тошовіч, 2005]. У багатьох дослідженнях в найменуванні кількостей природним чином узагальнені результати роботи людських органів почуттів. Найбільш часто на кількісну оцінку впливають різні зорово сприймаються просторові відносини, такі, як довжина ряду рахованих об'єктів, щільність їх розміщення в просторі, тимчасові відносини тривалості та кратності для повторних дій. Часто оцінка; багато; мало; виникає під впливом наочно сприйманого предмета (предметів). При цьому поняття одиничності і множинності може трактуватися як вираз одиничності або множинності як стосовно об'єктів, так і стосовно до дій і подій. Однією з центральних опозицій всередині кількості є опозиція екстенсивного і інтенсивного кількості; екстенсивне кількість пов'язано з протяжністю об'єктів в просторі і часі, а інтенсивне зі ступенем розвитку внутрішніх властивостей об'єкта. Формуючи в сукупності безперервне кількість, обидва ці види кількісних характеристик як потенційно вимірні протипологаються дискретного кількості як потенційно вважають, і з точки зору читача відображення в формах мови, можуть складати основу дескриптивних відмінностей у мовній функціонально-семантичної категорії кількості [Галич, 2002, с. 23]. Перериване і безперервне кількість утворюють опозицію за ознаками розчленованість / нерозчленованість. Розчленоване кількість визначається за допомогою рахунку, а нерозчленованим за допомогою вимірювання. При цьому певну

кількість завжди носить розчленований характер (п'ять сторінок, три рази), а невизначений може бути і нерозчленованим (багато води, досить грошей). Для того щоб нерозчленованим безліч стало певним, потрібно вжити одиниці виміру, тобто кошти розчленування кількості (п'ять літрів води, дві пачки грошей). Кількість може бути зовнішнім і внутрішнім вважатися можуть окремі одиниці і частини однієї і тієї ж одиниці (*окуляри, одяг, граблі*). Цей параметр має сенс майже виключно для розчленованої предметокількості. При обчисленні процесокількості він малоефективний, тому що переривчастий процес можна в рівній мірі оцінити і як кілька процесів, що слідує один за іншим, і як стадії одного процесу [Челнокова, 2007, с. 232]. Ще одну важливу опозицію складає сумарне і дистрибутивне кількість, відмінність між якими реєструється в займенниках; *все і кожен; (Всі сумарне, кожен дистрибутивне)*. Дистрибутивне кількість може бути упорядкованим (*кожен день*) і неврегульованим (*час від часу*). Сумарна кількість не містить вказівки на внутрішній розподіл одиниць, в той час як дистрибутивне кількість таку вказівку містить. Перейдемо до розгляду засобів, які є в природній мові для вираження кількості. Почнемо з того, що кількісний аспект картини світу есплікується в мові одиницями різних рівнів від фонетичного до синтаксичного. Кожен мовний рівень породжує певну категоріальну систему і кожна з них по-своєму співвідноситься з категорією кількості. Так, на фонетичному рівні найважливішим засобом вираження маркованих квантифікативних оцінок є просодія, при цьому операція квантифікації передбачає шкалювання, тобто розміщення об'єкта на лінійній кількісній осі. Видалення від референціальної (або нейтральної) точки маркується просодично. При будь-якому типі квантифікації відбувається відображення на лінійну шкалу, марковані позиції на якій позначаються символічним подовженням або скороченням голосних у відповідних вербальних формах (Ср. *Дли-инный такой автомобиль! Доолго ехали. Швидко швидко біжить*) [Кодзасов, 2000; 2005]. Е.В. Падучева виявляє моделі просодичних зрушень, що впливають на вихідну словникову семантику слова. Говорячи про план вираження, вона розрізняє дві ударні позиції в реченні: головне фразовий наголос, що сходить, рематичний і другорядне, висхідний, тематичне. Зрушення рематичного акценту в поверхневій структурі може змінювати статус компонента в тлумаченні кванторного

слова. (Пор .: *Few of the passengers survived*. Наголос на *few*: *трохи пасажирів залишилося в живих*. *A few of the passengers survived*; наголос на *survived*: *невелике число пасажирів залишилося в живих*) [Падучева, 2005]. На морфологічному рівні кількість виражається за допомогою окремих морфем (*багато-*, *мало-*, *мульти-*), граматичної категорії числа, ступеня порівняння, особи, часу і виду, а також системою частин мови [Мечковская, 2005, с; Тошовіч, 2005, с. 122]. Крім того, існує цілий ряд формантів, словотворчих прийомів і типів, за допомогою яких виражаються кількісні відносини, в першу чергу, зменшення і збільшення. На лексико-семантичному рівні є дуже різноманітна і комплексна лексика з кількісної і кількісно-якісної семантикою. По суті; категорія кількості пронизує всю семантичну сферу мови ;. Будучи однією зі складових у побудові мовної картини світу, кількість визнається найважливішою семантичною та лексичною універсалиєю [Вежбицкая, 1999, с. 10]. Зокрема, за підрахунками Б. Тошовіча [Тошовіч, 2005], з 61 прототипу Анни Вежбицької 6 мають кількісний характер: 1) квантори *один, два, кілька, мало, багато / багато, весь / все*, 2) атрибути *великий, маленький*, 3) таксономія, партномія *вид / сорт, частина*, 4) інтенсификатор, підсилювач *дуже, більше*, 5) простір *далеко, поблизу*, 6) час *довго, не довго, у свій час*. Кількісні значення притаманні всім частинам мови, при цьому в якості центральної кількісної категорії на даному рівні виділяються числівники, які виконують суто квантитативну функцію. У лексиці англійської та російської мов можна відзначити кілька груп, складові яких в обов'язковому порядку включають кванторні слова. До цих груп відноситься лексика називання фізичних характеристик предметів реального світу, імена основних параметрів (*зростання, довжина, ширина, висота, товщина, вага, розмір, обсяг, кількість, вологість, гучність, температура, вік* і т.п.), штучні сегментатор (*хвилина, година, рік, місяць, метр, верста, гектар, літр, грам, кілограм, крок, палець, лікоть, кулак, голова, щіпка, жменю, цистерна, мішок, бочка, пляшка, банка, чашка* тощо.); дієслівна лексика вимірювання і рахунки (*збільшити, зменшити, виміряти, обчислити, визначити, підсумувати, додати, відняти (відняти), помножити, розділити, поділити, розширити, поглибити, звузити, товстіти, худнути* т. п.); вільні словосполучення і фразеологічні словосполучення з кількісним значенням (*рота солдатів, крапля терпіння, зростом під стелю, за два квартали, верста*

коломенська, вища міра, пуд солі з'їсти). Особливу роль у вираженні квантифікації грають кванторні займенники (*кожен, все, будь-який, всякий, деякий, дехто, децо* і т.п.), кванторні прикметники (*великий, маленький, високий, низький, глибокий, дрібний, товстий, тонкий, довгий, короткий, близький, далекий, молодий, старий, частий рідкий, легкий, важкий, сильний, слабкий, швидкий, повільний, сухий, вологий, гучний, тихий* і т. п.), кванторні прислівники (*завжди, іноді, часто, рідко, зазвичай, одного разу, неодноразово*). До лексичних засобів вираження квантифікації поряд зі знаменними частинами мови відносяться різні слова з кількісними значеннями: детермінативи (артиклі в артиклевих мовах, слова типу *цей, той*); прийменники, що виражають значення логічних відносин і операцій: включення, виключення, додавання, віднімання, множення, ділення, розподілу, кількісної межі, кількісного порівняння; частинки зі значеннями обмеження, малості, точності, наближеної рівності і т.п. До розряду кількісних слів можна зарахувати і багато інтенсифікаторів, які поряд з кількісною оцінкою служать для емоційного позначення кількості (*жахливо, страшно, безумно*). [Туранський, 1990; Семенова, 2000, с. 117, Шмельов, 2002, с; Крилов, 2005, с; Шмельов, 2005, с. 511].

На синтаксичному рівні кількісна семантика може виражатися через смислові потенції порядку слів, різні типи зв'язку (в словосполученнях узгодження по числу, в реченні координація по числу між підметом і присудком, а також дейксис і кореференція тому ж кількісному параметру). Одним з синтаксичних прийомів передачі кількості є повтор, подвоєння слова (*день за днем, знову і знову, білий-білий, тепліше і тепліше, давним-давно; чекала-чекала; знаю-знаю*), а також перерахування. З метою посилення і уточнення кількісних значень використовуються так звані синтаксичні квантори (квантор-підмет, квантор-додаток, квантор-обставина), за рахунок яких відбувається ускладнення семантики пропозиції [Жень Сюемей, 2005, с. 246; Тошовіч, 2005, с].

Одним із засобів вираження кількісної характеристики дій є категорія аспектуальності. Кількісна аспектуальність охоплює; кратність; тривалість і; інтенсивність ;. Багаторазовість повторення дії, вираженого дієсловом,; сигналізує про семантичної складності утвореної даними дієсловом конструкції [Маслов, 2004, с;

Крилов, 2005, с]. У зв'язку з цим зауважимо, що в російській мові є ряд дієслів, типу ходив, сидіти, казати для яких типовими є форми багаторазового НСВ; такі дієслова не мають ні актуально-тривалого значення, ні форми теперішнього часу. В контексті заперечення багаторазові дієслова виражають експресивна, емоційні заперечення (не бачив, не чув, що не їв). У книжковому наративі форми багаторазового НСВ можна зустріти і в позитивному контексті. Таке вживання відзначено відтінком іронії, самоіронії, навмисною стилізацією під епічний стиль: знав її в молодості, їд по різних містах, ходив там в музеї. У подібних випадках багаторазовий підвид позначає події, що відбувалися в далекому минулому і багаторазово повторювалися [Виноградов, 1972, с. 431; Янко, 2005, с. 219]. Квантифікація дій може здійснюватися синтаксичними засобами за рахунок поєднання дієслів зі словами з кількісним значенням. До таких слів належать спеціальні прислівники двічі;;, триждыпервое;, вдруге ;;; повторно ;;; неодноразово ;;; багато;;, мало; чимало; стільки; скільки. Значення певної кількості передається поєднанням; число + n раз; (Скільки разів, багато разів, два рази). Конкретизація кількості може носити чисто оцінний характер, коли кількість дій оцінюється як велике або маленьке. В аналогічному контексті можна розглядати темпоральних квантифікацію, здійснювану за допомогою; дезактуалізаторов; говірок типу завжди (в усі моменти часу), іноді (в деякі моменти часу), часто (у багато моментів часу). Свідченням функціонування механізмів квантифікації на синтаксичному рівні є наявність в формально простих пропозиціях друге (третє і т.д.) предикативних ліній, завдяки чому в семантичному аспекті вони постають як семантично складні. У таких пропозиціях діють закони мовної економії: в них спресований величезний обсяг інформації, потенційно членімість на окремі фрагменти, події, які ми можемо; порахувати ;;; виміряти ;, оцінити. У прототиповому випадку ситуації з безліччю учасників, кожен з яких або здійснює самостійні дії, або поєднаний спільним дією з іншими учасниками, номінуються складносурядні або складнопідрядних пропозиціями. Всі складні речення можна розглядати як конструкції з двома і більше предикативними лініями, а здатність поліпредикативних конструкцій позначати кілька подій виражається у встановленні тимчасових відносин між цими подіями. Крім складних речень, де явно простежується кількісна складова, до поліпредикативних пропозицій

можна віднести: 1) пропозиції з вторинно-предикативними зворотами, які в рамках семантичного підходу кваліфікуються як синоніми складнопідрядних речень; 2) пропозиції з однорідними членами, які в ряді випадків допускають злиття номінації декількох елементарних ситуацій в одному синтаксичному ряду, яка обслуговується загальним механізмом актуалізації; 3) пропозиції з обставинні прийменниковими словосполученнями і пропозиції з говірками оцінки [Супрун, 1977; Пудалова, 1984; Пінчук, 1988; Дюндік, 2008; Ковальова, 2008]. Кількісні значення можуть виникати і на базі причинно-наслідкових відносин. Ряд дослідників дотримується думки, що один і той же реальний стан справ, або одна і та ж денотативна ситуація може бути представлена на мовному рівні двома різними способами: як єдина і цілісна (що формально відповідає структурі простого речення) або ж як ланцюжок послідовних і каузально пов'язаних ситуацій. (Ср. (А) *Він розколов поліно* = (Б) *Він вдарив (сокирою) по поліну. Поліно розколосся*). Таким чином, будь-яке просте речення, принаймні з дієсловом дії можна уявити як семантично складне [Григорян, 2005, с. 586]. Зауважимо, що Ю.С. Степанов розглядає взагалі все перехідні конструкції як результат злиття двох фраз в одну, при цьому сама ситуація дії включає дві ланки: дія агенса зміна агенса [Степанов, 1989]. На базі причинно-наслідкових відносин виникають і кількісні значення в складнопідрядних пропозиціях, де каузація може бути як прихованою, так і експлікуватись: *Ми сиділи так далеко, що нічого не було видно. Ми сиділи так, що нічого не було видно* [Єрмакова, 2005, с. 279]. Кількісні відносини можуть простежуватися не тільки при описі множинності подій або дій, але і в сфері модальних оцінок.

Модальна квантифікація здійснюється за допомогою модально-оцінних слів, які сигналізують про різного ступеня ймовірності описуваної події (пор. *Ймовірно, може бути, напевно, має бути, по-видимому, мабуть, очевидно, напевно, неодмінно*) [Беляєва, 1990, с; Гатінская, 2005, с; Шмельов, 2005, с. 511]. На закінчення відзначимо, що багатоплановість кількісних характеристик, з якими стикається дослідник в рамках інтегрального опису мовної системи, свідчить про те, що мова кількостей дуже різноманітний і суперечливий. Відповідно різноманітна і багатоаспектна кількісна картина світу, повноцінне опис якої можливо лише з урахуванням взаємозв'язку між різними кількісними значеннями і засобами їх вираження.

1.5 Квантитативність в мовознавстві

Категорія квантитативності інакше іменована категорією кількості. Поряд з категоріями часу і простору являє собою універсальну логіко-семантичну категорію об'єктивної дійсності однією з найбільш загальних і основних категорій розумової діяльності. Логічна категорія кількості відображає результати пізнання кількісних параметрів дійсності мають свою форму вираження в мові. Аналіз дефініцій категорії кількості в словниках і довідковій літературі дозволяє ідентифікувати основні складові поняття квантитативності.

Змістовний аспект кількості репрезентується алонімами «міра» - «рахунок» - «величина» - «вага» - «обсяг» - «розмір» - «простір» «час» - «швидкість» і т.п, які корелюються між собою з урахуванням як логічного так і мовного аспектів відображення об'єктивної дійсності.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики в центрі уваги дослідників перебувають проблеми співвідношення мови і мислення, мови і культури, пов'язані з інтегральним підходом до мови.

У зв'язку з цим одним з важливих напрямків лінгвістичного аналізу стають функціональний підхід, в рамках якого мова вивчається в його дії, і когнітивний підхід, який передбачає встановлення зв'язку між мовою і свідомістю людини.

Звернення до специфіки відображення в мові особливостей мислення, психології, культури багато в чому обумовлює актуальність дослідження функціонування слів позначають фундаментальні культурологічні концепти.

Найважливішою понятійною категорією і однією з констант світової культури є кількість, будучи невід'ємною властивістю дійсності, знаходить своє відображення на всіх рівнях мови.

Визначення внутрішнього змісту категорії кількості проводиться лінгвістами по-різному, що обумовлено просторістю і багатоаспектністю досліджуваної категорії, також відмінностями підходів до відбору і описаннюязикового матеріалу.

Дослідження кількості в лінгвістичній науці здійснювалися в рамках основних напрямків:

-Логико-математического (Т.П Ломтев, В.В. Новицкая , А.А Холодович)

-структурно грамматического (А.А.Шахматов , И.И. Мещанинов, В.В. Виноградов , А.А. Реформатский , Е.В. Гулыга , С.В. Игнатова , Ю.С. Степанов, Л.Д. Чеснокова и др.

-функционального (А.А. Акуленко, А.В. Бондаренко , Т.В. Булыгина, Ю.Н. Власова , И.Б. Долинина и др.

-когнитивного (Е.Н Алексеева, Н.А. Беседина , Г.Г. Галич и др.

В рамках логіко математичного напрямку робилися спроби змоделювати мовне значення кількості по аналогії з логічною моделлю і встановити відповідність між кількісними значеннями і мовними формами їх вираження.

Дослідники вивчають кількість в рамках структурної граматичного напрямку, звернулися до певних параметрів квантативності (рахунок міра) і проаналізували засоби вираження кількості з опорою на системні характеристики мови.

У свою чергу, лінгвісти, що працюють в руслі функціонального напрямку, розглядають кількість як семантичну категорію представляє собою мовну інтерпретацію розумової категорії кількості. Базується на досліджуваній когнітивної категорії функціонально-семантичне поле кількості, є групою різнорівневих засобів мови, які взаємодіють на основі спільності квантативних функцій.

Дослідження з проблем кількості, виконані в рамках когнітивного напрямку, пов'язані з аналізом окремих аспектів репрезентації кількості на всіх мовних рівнях, з вивченням когнітивних підстав деяких кількісних значень.

Тим часом в лінгвістичній науці поки не отримала належного висвітлення проблема функціонування категорії кількості в лексичній структурі тексту.

Основні напрямки лінгвістичного вивчення категорії квантативності розглядаються цілим рядом авторів на матеріалі різноструктурних мов.

Привертаючи увагу вчених найрізноманітніших галузей знання, категорія квантативності в той же час є і повноправним об'єктом лінгвістичних досліджень, які не дивлячись на всю свою різноманітність, відкривають її мовне втілення, здатне виступити в якості елемента мовної картини світу.

Мовна категорія кількісного виявляється настільки багатоаспектною, що вона охоплює не тільки лексику, але також і морфологію, реалізується в морфологічній

категорії числа і особливої частини мови - числівників. Сфера кількісного в розвинених європейських мовах різноманітна і строката, вона стосується всіх ярусів мовної структури - словника, словотвору, морфології та синтаксису. Кількісні аспекти комплексно висвітлені в монографії «Категорія кількості в сучасних європейських мовах».

Способи мовного вираження кількісних ознак по-різному представлені в лінгвістичній літературі. Так, в роботах вивчалися питання

- лексико-граматичних засобів реалізації кількості
- морфологічні і словотвірні аспекти квантативних одиниць
- синтаксичні та контекстуальні параметри
- типологічні особливості квантативних одиниць

У сучасній науковій літературі досліджується лінгвістична природа функціональної семантичного поля квант активності ФСПК. Уточнюються семантичні дериваційні характеристики квант активних О одиниць їх місце в лексико-граматичне і лексико-семантична система мови. Розкривається статус-кво інтуїтивних одиниць їх позиції в побудова речень тексту різних функціональних стилів. Категорія кількості вивчається в руслі інтеграції мовних елементів різних рівнів морфемном морфологічному лексичному і синтаксичному розглядаються в межах функціонального семантичного поля. Увага Вчених зосереджено на способах вираження певного і невизначеного кількості в текстах різних функціональних стилів Що дає можливість дозволу широкого спектру прагматичних питань. Крім того категорія квант активності Може розглядатися на рівні художнього а саме поетичного тексту і трактується відповідно як поетична квант активність виявляється в процесі особливого об'єктивного світу на основі художньої А точніше поетичної когніції . Яким чином мовна категорія кількості протягом не одного десятиліття привертає увагу багатьох дослідників як в області загального мовознавства так і в його окремих областях. І залишається актуальною і по теперішній час .. Сучасній мовній картині світу відокремлюється мовної комплекс опосередковано реалізують кількісні відносини об'єктивного світу мовне поле кількість. У мовному полі кількість відображаються системні відносини властиві навколишнього

світу когнітивному процесу пізнання дійсності взаємозумовленості лінгвістичних і соціальних факторів.

1.6 Історичні зміни граматичної категорії числа в англійській мові

Звернення до історичної довідки дає можливість відчутти шляху виникнення форм числа в досліджуваній мові, простежити їх історичні зміни з метою виявлення національно-культурної специфіки граматичної категорії числа англійської мови. Так як саме історичне вивчення має пояснювальну силу. Це і зрозуміло, адже саме "історія мови, проникаючи в глибинні шари мовного розвитку, відкриває нам мотиви, за якими обиралися ті чи інші ознаки, характерні для даного поняття" [Маслов 1975]. На основі порівняльно-історичного дослідження мов встановлено, що англійська мова належить до германської групи індоєвропейської мовної сім'ї. Англійська мова є одним з широко поширених індоєвропейських мов. Індоєвропейські мови - одна з найбільш великих мовних сімей, на них в даний час говорять більше 1 млрд. 600 млн. чоловік. більше 400 млн. розмовляють новогерманських мовами. Серед германських мов перше місце за чисельністю мовців займає англійська мова. Система англійської мови в своєму розвитку піддавалася великим змінам. англійська мова в ході своєї історії перейшов з флективного типу в аналітичний. Всі живі мови завжди змінюються, так древній англійську мову, на якому говорили противники Вільгельма Завойовника (1066г. - вт орженіє в Англію), відрізнявся б сильно від сучасної англійської мови, навіть якщо б не було Нормандського Завоювання. Хоча наслідки походу Вільгельма дійсно принесли потік французьких запозичень в англійську мову, англійську мову був і залишається німецькою мовою. Основний кістяк словника і граматики такий же, як і був у німецькій мові. Англійське населення ніколи насправді не підлаштувалася під французьку мову завойовників, навпаки, нормандський французьку мову з часом підлаштується під англійський [Thomason, Internet]. Всі германські мови (голландська, німецька, шведська та інші) виникли від єдиної мови, званого лінгвістами протогерманського, на якому говорили більше 2500 років тому. На протогерманського ніколи не писали, але про його

існування і наявності більшості його слів і структури можна зробити висновок з багатьох систематичних відповідностей в словах і граматичних структурах його послідовників. Поділ протогерманської мови відбулося, коли підгрупи первинних розмовних спільнот стали розділятися: від 500 до 1000 років незалежних змін спочатку утворили різні діалекти, а після вони стали окремими мовами. Предком багатьох інших мов Європи, Індії та зон між ними був протоіндоевропейської мови, батько однієї з найбільш широко поширених мовних сімей світу. Існують десятки і навіть сотні інших мовних сімей в світі. Лінгвісти все ще сподіваються пов'язати багато з цих сімей, але шанси знизити кількість окремих мовних сімей малі. Хоча багато лінгвісти-історики вірять, що людська мова, можливо, виник одного разу, в одному місці, в певний час, більшість з них вважають, що мови змінювалися надто швидко і стрімко, щоб простежити сімейні відносини старше 10 тисяч років (ця груба оцінка заснована на оцінці тимчасових глибин добре встановлених сімей і на підставі змін за більш ніж 1000 літній період). Чому іменники *man* "людина", *foot* "ступня", *goose* "гусак", *mouse* "миша" та інші в порівнянні з багатьма іменами іменниками сучасної англійської мови утворюють множину зміною кореневої голосної? Чому іменники *sheep* "вівця", *deer* "олень" не змінюються у множині? Всі ці феномени ведуть до далекого минулого і їх не пояснити без діахронічного аналізу мов. Так, в германських мовах категорія числа виражається відмінковими закінченнями. У давньоанглійській мові категорія числа також виражалася відмінковими закінченнями і перепліталася з категорією відмінка. Не було єдиного позначення множини (далі: мн.ч.), яке можна було виявити в кожній формі мн.ч. Це була межа, характерна синтетичної структурі, наприклад: однини мн.ч. називний відмінок (ім.п.) *Stān* "камінь" *stānas* родовий відмінок (род.п.) *stānes* *stāna* давальний (дат.п.) *stāne* *stānum* знахідний відмінок (він.п.) *Stān* *stānas* У всіх германських мовах є іменники, які відрізняються за своєю морфологічної формі від інших типів. Це кореневі основи, тобто іменники, які не мали основотвірний суфікс.

Таким чином, відмінкові закінчення додавалися безпосередньо до кореня, це найдавніший тип іменників, утворених в період, коли не було основотвірний суфіксів, а корінь використовувався як основа, без будь-яких спеціальних основотвірний елементів. Наприклад: *man* "людина" - *men* (мн.ч.), *f* "ступня" - *feet* (мн.ч.), *tooth* "зуб" -

teeth (мн.ч.) і т.д. Внутрішня флексія іменників виражається за допомогою древнегерманського аблаута. Факт того, що відмінкові закінчення приєдналися прямо до кореня в словах цього типу, привів до змін в кореневої голосної. Наслідки цього зміни мають місце в деяких англійських іменах іменників і в даний час. У среднеанглійском мові відбуваються радикальні зміни на цей рахунок. Вираз числа відокремлюється від виразу відмінка. Існує фундаментальна відмінність між давньоанглійським закінченням -as і среднеанглійского закінченням -es: -as виражало одночасно і число і відмінок, -es висловлює тільки число. Це важливе нововведення в среднеанглійском мовою. Наприклад: stānas (мн.ч., ім.п.), stones (мн.ч.). Деякі іменники середнього роду зберегли свою форму мн.ч. в називному і знахідному відмінках без закінчення, наприклад: thing "рiч" - thing (мн.ч.), yer "рiк" - yer (мн.ч.), hors "кiнь" - hors (мн.ч.), sher "вiвця" - sher (мн.ч.), swin "свиня" - swin (мн.ч.), der "олень" - der (мн.ч.) та інші. Деякі з цих імен є назвами тварин. Деякі імена чоловічого і жіночого роду також зберегли форми мн.ч. без закінчення. Наприклад: winter "зима", night "ніч". Поступово, однак, закінчення -es стало додаватися до цих слів у множині. Так, thing стало thinges у множині, yer - yeres, month - monthes. Деякі імена слабкого відмінювання зберегли закінчення мн.ч. -n. Так, oxe "бик" мало форму мн.ч. oxen, eye "око" або ye - eyen і yep, fo "ворог" - fon, to "палець на нозі" - ton. Давньоанглійське іменник sceoh "взуття" слабкого відмінювання в среднеанглійский період набуло закінчення -n у мн.ч. : sho - shon. Слабке закінчення -en також поширилося і на слова brother "брат" - brethren (мн.ч.), doghter "дочка" - doghtren (мн.ч.) і suster "сестра" - sustren (мн.ч.) та інші. У цей період значення, що передається відмінковими закінченнями, стало передаватися приводами. Click here to buy

Як видно з вище викладеного, в давньоанглійській і среднеанглійском мовах внутрішня флексія була сильно розвинена. Її сліди простежуються і в сучасній мові в формах освіти мн.ч., відмінних від традиційних. Наприклад: sheep "вiвця" - sheep (мн.ч.), deer "олень" - deer (мн.ч.), ox "бик" - oxen (мн.ч.), child "дитина" - children (мн.ч.) і інші. Питання про те, чи вплинула французька мова або французькі запозичення як-небудь на поширення закінчення мн.ч. -s в англійській мові, залишається спірним (Порівняємо схиляння французького слова fille "дочка" - 1e схиляння ж.р. : однини множині ім.п. fille

filles непрямий відмінок (косв.п.) fille filles) . Схоже, що французьке вплив могло сприяти процесу, який почався самостійно.

Процес зміни форм мн.ч. відбувався в 15-16 століттях. Міжмовні порівняння в граматичному мистецтві відомі з давніх-давен. Ще в античний період існували роботи, які порівнюють грецьку мову і латинську, наприклад відома граматики латинської мови М. Варрона. Порівняльні граматики з'явилися значно пізніше. Техніка зіставлення і методика порівняння мов в них виявляються представленими різним чином. Перші граматики тибетського і класичного тамільської мов були побудовані в традиції індійської граматики Паніні, з урахуванням особливостей граматичної будови тамільської і тибетського мов. Перша граматики церковнослов'янської мови Адельфотіса, написана в XVI столітті, давала порівняння грецької та церковнослов'янської мов. Таким же чином склалися перші англійські граматики, зіставлені на давньогрецької і латинської основі. Наприклад, глосарій Ельфік, граматичний довідник С. Джонсона, граматики Дж. Прістлі, Р. Лоуса, Дж. Кемібелла відносяться до граматики цього ж типу того часу. У XVIII столітті багатомовні порівняльні описи будувалися на основі елементарних порівнянь двох мов, що йдуть від античності і середньовіччя. Зараз ці порівняльні описи представляють, в основному, історичний інтерес, так як є суттєвою частиною історії світової культури. Історія англійської граматики починається в кінці XVI століття з роботи Вільгельма Буллокара (William Bullokar "Bref Grammar for English" 1585). До XVII століття термін граматики в англійській мові був пов'язаний тільки з вивченням латинської мови, так як латинська граматики була єдиною, яка вивчалася в школах, і до кінця XVI століття не було граматики англійської мови. У ранній граматики англійської мови частини мови поділялися на схиляються і невідмінювані, як в граматиці Буллокара (Lilys Grammar), тобто слова з категорією числа і без неї (Ben Jonson) або слова з числом і відмінком і без них (Ch. Butler). До першої групи належали іменники, займенники, дієслова і причастя. До другої групи - прислівники, прийменники, сполучники і вигуки. Бен Джонсон додав артиклі як дев'яту частину мови. Дж. Несфілд виділяє вісім частин мови (J.C. Nesfield "English Grammar Past and Present", London, 1931, p.4): іменники, займенники, прикметники, дієслова, прийменники, сполучники, прислівники, вигуки. В англійській

мові прикметник категорії числа не має. Порівняємо: a small girl "маленька дівчинка" (однини) - small girls (мн.ч.) Таким чином, короткий огляд історії розвитку категорії числа в англійській мові дає нам можливість зробити наступні висновки: 1) система вираження граматичної категорії числа складалася поступово, черпаючи засоби вираження з різних рівнів мови; в давньоанглійській мові категорія числа переплітається з категорією відмінка; не було єдиної форми мн.ч. ; 3) в давньоанглійській і среднеанглийском мовою була розвинена внутрішня флексія; в сучасній англійській мові збереглися імена іменники, що утворюють мн.ч. зміною кореневої голосної (man - men, foot - feet і т.д.); а також і інші способи освіти мн.ч. (Ox - oxen, sheep - sheep і т.д.); 4) відділення вираження числа від виразу відмінка в среднеанглийский період призвело до утворення закінчення мн. ч. -es, а пізніше -s.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Сучасний розвиток лінгвістичної думки приділяє увагу не тільки функціонально-комунікативної, а й когнітивної моделі вивчення мови, орієнтованої на пізнання, пам'ять, мислення, менталітет. Мова як засіб комунікації між членами суспільства відображає багато аспектів даної культури. Як плід людського розуму мову і його структура тісно пов'язані з логічним поданням про число. Виникнення і становлення даної категорії нерозривно пов'язане зі становленням і формуванням мислення людини в процесі його трудової діяльності і, в першу чергу, з поступовим переходом мислення від чуттєво-конкретного до абстрактного. Граматична категорія числа не тільки характеризує кількість предмета, а й враховує ряд індивідуальних характеристик. На початковому етапі становлення дана категорія була нерозривно пов'язана з категорією якості, так як кількість предметів не відокремлювалося від їх якостей. Категорія кількості різноманітними граматичними і лексичними засобами отримує своє вираження у всіх мовах. Основними категоріальними значеннями категорії кількості у іменників є одиничність і множинність, а в арабській мові ще й двоїчність. У загальне значення категорії кількості також входять одні проти одних категорії собирательности / роздільності, исчисляемости / неісчисляемости і інші. Зміст кожної з них передається

комплексом мовних одиниць, нерідко належать до різних рівнів мовної системи: граматичному, морфемного, лексичного, які знаходяться в постійній взаємодії. Граматична категорія числа, виникнувши з життєвих потреб людини, зазнала ряд ускладнень і в граматиці мови отримала складне абстрактне значення. Так, категорія кількості пройшла величезний шлях розвитку, починаючи з операцій над конкретними предметами. На наступному етапі розвитку в мовах оформилися деякі кількісні поняття, хоча і в зв'язку з якісними відмінностями тих чи інших класів предметів. Мови пізнішого часу поступово виробляють в сфері кількісних різноманітні набагато більш абстрактні лінгвістичні поняття і форми їх втілення. Становлення категорії мовної кількісного виявляється настільки істотним для плану змісту мов, що захоплює таку найбільш стійку їх частина, як морфологія, проявляючись у створенні морфологічної категорії числа. Належачи до різних культур, кажучи на різних мовах, люди по-різному сприймають одні й ті ж концепти, що відображають картину світу. Навіть універсальні категорії в різних культурах інтерпретуються по-різному. Саме історія мови відкриває нам мотиви, за якими обиралися ті чи інші ознаки даного явища.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ КІЛЬКОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ

2.1. Категорія числа та її функції в досліджуваних мовах

У граматиці мови є величезна кількість істотних категорій, серед яких - категорія числа. «Ця категорія виражає кількісні відносини, що існують в реальній дійсності, відбиті у свідомості носіїв даної мови і мають морфологічне вираження у відповідних формах мови» - так її визначив В. Д. Аракін [2, с. 86].

Існування в мові категорії числа відображає потребу людини рахувати. При цьому рахунок ніколи не заходить за розумні рамки людських потреб. Числа, поряд з чотирма математичними операціями: додавання, віднімання, множення і ділення з незапам'ятних часів стали невід'ємною частиною нашого життя. За невеликим винятком, люди відчувають труднощі з швидким твором розрахунків. Але з іншого боку, з розвитком

науки, політики і світової економіки людям доводиться щодня звертатися з вкрай великими числами. Узгодження імен числівників, іменників і дієслів в будь-яких мовах завжди є яму, повну підводних каменів. Зокрема, в російській мові множина предметів, число яких від 2 до 4, виражається за допомогою іменника в однині родовому відмінку. В англійській же мові тільки об'єкти в кількості одиниці вважаються єдиним числом, будь-яке інше кількість вже виражається множиною. Цікаво, що іменники в кількості два і сто граматично дорівнюватимуть, незважаючи на таку велику різницю в кількості. У деяких мовах існують різні форми множини - застосовується для маленьких і великих груп об'єктів. У деяких мовах множинна форма починається з трьох, а в деяких - з двох. Не дивно, що, коли рахунок заходить за мільйон, ми легко можемо заплутатися. Наприклад, англійське слово «billion» перекладається на російську, як «мільярд», а з німецького «Billion» буде вже перекладається як «трильйон». Саме слово «number» (число) може викликати певні труднощі. При вживанні з невизначеним артиклем це слово набуває значення «кілька» і узгоджується з дієсловом у множині - «a (large) number of people have attended the party», а в поєднанні з означеним артиклем конструкція узгоджується з дієсловом в однині - «the number of deserts is growing». При цьому варто поставити слово в множинну форму, як дієслово відразу ж теж переходить у множинну форму - «the numbers of emigrants are rising». У французькій мові труднощі з числівниками знайшли своє вираження в складній системі найменування чисел, наприклад, «quatre vingt-dix», що дослівно перекладається як «чотири двадцять і десять». В англійській же мові другий десяток починається зі слів «eleven» і «twelve», і тільки, починаючи з тринадцяти, в числах вибудовується певна система - все числа другого десятка отримують закінчення «teen». Орфографія також сповнена винятків, наприклад, в числі «four» присутній буква «u», але в слові «forty» вона випадає. Особливим статусом в англійській мові має число «0», в залежності від контексту для його позначення можуть використовуватися абсолютно різні слова: «o (h)» в Англії використовується для позначення телефонних номерів або банківських рахунків, «zero» - для позначення температури, «nought» використовується в математиці, «nil» - в футболі, а «love» - в тенісі.

Вважається, що слово «love» походить від старофранцузької «l'oeuf», що означає «яйце». На слух це слово звучить як англійське «love», а саме яйце схоже на цифру «0», згодом цей термін закріпився за тенісом. Є також слово «null», яке використовується в виразах на зразок «null and void». Деякі слова англійської мови позначають один предмет, проте вживаються у множині: «My trousers are old» (хоча мова йде про одну пару), також «my glasses are broken». Крім того, саме слово «glasses» неоднозначно, воно може означати як «окуляри», так і «склянки». При цьому існують слова у множинній формі, які узгоджуються в однині, наприклад: деякі країни «the United States» і «the Netherlands»; навчальні дисципліни «mathematics» і «physics»; «News» та інші слова. А ось слово «police» завжди буде вживатися у множині «The police are here» (в той час як в тій же російській «поліція» вживається в однині). Деякі слова можуть бути обчислювальними і неісчислюваними в залежності від ситуації. Наприклад, «business». Коли ми говоримо «we do business» (ми займаємося бізнесом), слово неісчислюване. А ось в реченні «These businesses are important» (Ці підприємства важливі), слово стає обчислюваним. Подібним чином поводить себе і слово «protein» (білок). Порівняйте: 1) «There are not many proteins in this dish» і 2) «There is not much protein in this dish». Перше речення означає, що в якомусь страві не містяться різні види білка. Може бути, там багато білка, А, але зовсім відсутня білок Б. А друге речення означає, що в страві можуть міститися білки від, А до Я, але загальна кількість білка може бути маленьким. Подібні складності присутні і в таких побутових поняттях, як «family» (сім'я), яке може вживатися з дієсловом як єдиного, так і множини в залежності від того, що ви хочете підкреслити. Якщо ви розглядаєте сім'ю, як групу людей, кожного з яких ви (особисто) знаєте, то потрібно використовувати множину - «the family have arrived». Слова на кшталт «toast» (тост, смажений хліб) є неісчислюваними в англійській мові, в той час як в інших мовах вони можуть бути обчислювальними. Якщо ви хочете порахувати кількість тостів, то вам буде потрібно використовувати слово, що позначає кількість: «a piece of» або «a bit of» або «some». Сама форма множини іменників в англійській не однакова: car ... cars; man ... men, woman ... women; child ... children; wife ... wives; tomato ... tomatoes; goose ... geese, foot ... feet; oasis ... oases, crisis ... crises; mother-in-law ... mothers-in-law; baby ... babies; boy ... boys. У деяких слів взагалі немає форми множини або ж множину

збігається з єдиним: «one hovercraft / two hovercraft», «one fish / two fish», але якщо ми говоримо про різні види, то потрібно використовувати «fishes». «Series» і «species» однаково звучать як в однині, так і в множині.

2.2 Числівники як спосіб вербалізації категорії числа в мові

Перейдемо до розгляду числівників як способу вербалізації категорії числа в мові. Слід зауважити, що числівники виділилися, відокремившись від імен іменників, імен прикметників та інших частин мови. Так, Л. П. Якубинський пише наступне: «Два, три, чотири виступають у загальнослов'янській і давньоруській мові як означення – прикметники, узгоджені з відповідним іменником у роді, числі і відмінку... В той же час числівники п'ять і вище є ще іменниками, які керують іншими іменниками; при них відповідний іменник стоїть у родовому відмінку множини. Два, три, чотири є більш абстрактним позначенням кількості, позначенням кількісної ознаки предмета, у той час як п'ять та інші, самі ще є наочними позначеннями сукупності з п'яти, шести і т. п. предметів» [9, с. 221]. Те, що ім'я числівник як особлива лексико-граматична категорія слів складалася поступово і на базі іменників і прикметників, визначило неоднозначне ставлення до статусу числівників у мовних класифікаціях. В одних випадках властивості числівників зближуються з іменниками, прикметниками та займенниками, а в інших – свідчать про їх індивідуальну своєрідність. О. Єсперсен вважав, що правильніше було б розглядати числівники «як особливий підрозряд всередині займенників, з якими вони мають декілька схожих рис». Наприклад, в англійській мові *one* / *один*, будучи числівником, являє собою невизначений займенник [3, с. 93]. На сучасному етапі в деяких мовах зустрічаються назви стійких в кількісному відношенні сукупностей предметів, наприклад, російські пари, дюжина. Виникнення таких форм, як відзначають мовознавці Панфілов, Якубинський, пов'язано з тим, що в торгівлі фігурували стійкі в кількісному відношенні сукупності предметів, які згодом витіснили основне числове позначення. Така, наприклад, історія виникнення в російській мові числівника сорок, що витіснив початкове слово чотири-десяти. Л. П. Якубинський пише, що числівник сорок був кількісним словом, яким називали сорок шкурок для пошивки

шуби [9, с. 223]. Цікаво зазначити, що особливе місце числа сорок у ряді чисел першої сотні в подальшому призвело до заміни назви чотири-десяти словом сорок, яке вживається тільки в російській культурі (наприклад, фразеологізм сорок сороків) і має символічне значення «багато».

Таким чином, відбувалися зміни в пізнанні які призводили до структурних змін у природній мові, захоплюючи морфологію, що проявилися у створенні категорії числа і особливої частини мови – числівниками. Основним видом числівників вважаються кількісні – «спеціальні слова, загальне значення яких кількість, мислиме як число» [6, с. 125]. Для позначення місця в якому-небудь рядку більшість мов утворило від кількісних числівників спеціальні слова – порядкові числівники. Однак у багатьох мовах порядкові числівники утворюються не від кількісних числівників, а від основ з іншими значеннями. Наприклад, *primus, first*, є похідними від слів зі значенням «спочатку», «раніше» (у часовому відношенні), «*nonperedu*» (в просторовому відношенні) [5, с. 294]. У російській мові саме кількісні числівники становлять особливу форму, так як порядкові числівники нічим за формою не відрізняються від прикметників. Особливість числівників полягає в тому, що вони можуть позначати і абстрактне число, і реальну кількість якихось предметів. У цьому їх основна відмінність від слів, в лексичному значенні яких закладено уявлення про кількість. Отже, категорія мовної кількисності пройшла довгий шлях розвитку, починаючи з операцій над конкретними предметами. На наступному етапі розвитку мови оформилися деякі кількісні поняття. Поступово вироблялися дві форми – єдине і множинне числа, які абстрактно висловлювали співвідношення «один» – «багато». Розвиток математичного знання зробило величезний вплив на виникнення числівників, які є основним лексичним засобом вираження кількості в мові.

2.2.1 Особливості утворення числівників французької мови

У французькій мові для рахунку вживають «незручні» і «дивні» форми числівників. Наприклад, при існуючих злитих формах із зазначенням десятка після одиниць для позначення 11, 12 ... 16 (*onze, douze ... seize*), для подальшого рахунку говорять французькою мовою будуть називати числівники «десять - сім», «десять - вісім», «десять - дев'ять» (17 - *dix-sept*, 18 - *dix-huit*, 19 - *dix-neuf*).

Але ще незвичні здаються форми числівників починаючи з 70. Замість злитих форм аналогічно попереднім десяткам (30-*trente*, 40-*quarante*, 50-*cinquante*, 60-*soixante*) в більшості франкомовних регіонів вживаються форми на основі двадцятиричної системи числення: 80 - *quatre-vingts* ($4 * 20$), 90 - *quatre-vingt-dix* ($4 * 20 + 10$) і змішані форми: 70 - *soixante-dix* ($60 + 10$). Розглянемо обидві названі особливості французьких числівників більш детально - виявимо коріння їх появи і особливості сучасного вживання.

1. Перехід від простих форм до складових

Чому числа від 11 до 16 є простими, але стають складовими починаючи з 17? Коріння цього переходу необхідно шукати в латинській мові.

Одиниці в латинській повинні були ставитися до десятки: по-французьки це було б *un-dix, deux-dix* і т.д. А в класичному латинською мовою можна говорити про «стискання»: *quinque* і *decem* = *quindecim*, *sex* і *decem* = *sedecim*. Звідси у французькому *onze, douze ... seize*. Необхідно відзначити, що в латині були також віднімаються форми для 18 і 19, еквівалентні *deux de vingt* (20-2) і *un de vingt* (20-1).

Потім вказівку десятка більше не ставилося в постпозицію, а виносилося вперед. Тобто в пізній латині використовувався перифраз з десяткою на чолі: *dece et septe*. Ці форми стали обов'язковими для останніх чисел десятка, тому що віднімаються форми 18 і 19 перестали вживатися, також як і інші віднімаються форми 28, 29, 38, 39 і т.д.

Латинське коріння даної особливості підтверджує факт, що ще для деяких інших неолатинської (сучасних європейських) мов характерний подібний перехід. Приклади назв числівників від 10 до 20 в латинському і деяких сучасних європейських мовах представлені в таблиці:

Латинський	Іспанський	Каталанський	Французський	Португальський	
10	dēcem	diez	deu	dix	dez
11	undēcim	once	onze	onze	onze
12	duodecim	doce	dotze	douze	doze
13	tredecim	trece	tretze	treize	treze
14	quattuordecim	catorce	catorze	quatorze	catorze
15	quindecim	quince	quinze	quinze	quinze
16	sedecim	diez y seis	setze	seize	dezesseis
17	septemdecim	diez y siete	disset	dix-sept	dezessete
18	duodēvīgintī	diez y ocho	divuit	dix-huit	dezoito
19	undeviginti	diez y nueve	dinou	dix-neuf	dezenove
20	vīgintī	veinte	vint	vingt	vinte

На підставі цих прикладів можна виділити 2 групи сучасних європейських мов, у яких перехід від простих до складових форм проявляється від 15 до 16 (іспанська, португальська та ін.) і від 16 до 17 (французький, каталанська та ін.).

Двадцятична система числення

Особливий інтерес викликає двадцятирична система числення - її походження і слід в сучасній французькій мові. Двадцятирична система числення (рахунок по двадцятці) - система нумерації, яка використовує в якості бази числення число 20. Походження двадцятирична системи у французькій мові продовжує залишатися дискусійним питанням. Висунуто три гіпотези. Вони не є взаємовиключними, їх необхідно розглядати як доповнення один до одного.

Перша гіпотеза - предіндоевропейское походження

Ґрунтується на тому факті, що населення, в минулому проживало з кельтами, потім з романськими народами, вплинуло на їхню манеру рахунку. Дана теорія дозволяє пояснити деякі особливості поширення рахунки по двадцятці серед європейських мов. Наприклад, кельтське населення і, отже, індоєвропейське могло випробувати вплив в області континентальної Галлії, це виразилося у використанні двадцятирична системи рахунку в бретонском і гельській мовами [1]. Однак ця гіпотеза спростовується тим, що місця, перш зайняті Лігурія - представниками неіндоевропейських народів - є якраз ті місця, де латинська форма «десяти» залишалася найдовше. Також існують свідчення, що предіндоевропейское населення етруски вважало десятками, як в латині.

Друга гіпотеза - кельтське походження

Відповідно до цієї теорії галльські племена вважали двадцятками (галли - одна з гілок кельтських племен). Кельти проживали на територіях Провансу, Німеччини, Великобританії і навіть змусили відчувати свій вплив на латинське вимову і лексику. Однак гіпотеза галльського походження рахунки по двадцятці не дуже поширена і має обмежене число свідоцтв. Якби галли протягом довгого часу використовували двадцятирична систему числення, про це було б написано більше і докладніше. Крім того, існувало безліч різних галльських племен і тому більш ймовірно, що різні галли вважали по-різному: одні з двадцятки, інші по десяткам. І кельтські племена також не всі вважали двадцятками, а ті, хто це робив, ставилися до меншості в уже населених іншими народностями регіонах.

Третя гіпотеза - нормандське походження

Звісно ж найбільш вірогідною. З Нормандії існували торговельні зв'язки і, отже, вікінги данського походження могли перенести до Франції цей мовний звичай.

Особливо цікавим у цій теорії є те, що нормандські діалекти, які проникли разом із завойовниками до Великобританії, були вже абсолютно «офранцужени» і, отже, вживали вже прийнятий рахунок десятима всупереч традиціям їхніх предків, які вважали двадцятьма. Менш ніж за століття нормандці втратили свій данську мову, хоча їх перехід до Франції залишив у ньому сліди, а ось в Англії вони надавали вже інше вплив внаслідок їх офранцужування.

В цілому можна припустити, що нормандські діалекти надали головний вплив на рахунок, але з використанням попереднього субстрату. Тобто галли не всі вважали двадцятками, але деякі з них використовували дві системи одночасно, перейнявши двадцятирична систему від попереднього населення. За відсутності латині предіндоевропейська практика рахунку почала знову використовуватися в Гасконі і в Бретані. Впровадження нормандських діалектів в X-му столітті дозволило поширити двадцятиричний рахунок в басейні річки Сени.

Отже, рахунок по двадцятці знаходять в деяких джерелах XI століття. Найбільше ж поширення він отримав в середні віки. У XVII столітті в мові можна спостерігати конкуренцію обох систем рахунку. Наприклад, Мольєр та інші автори вживають в своїх творах різні форми числівників [2]. У Мольєра, Фрозина в п'єсі «Скупий» лестить Гарпагона, кажучи з приводу його довголіття: «Par ma foi, je disais cent ans, mais vous passerez les six-vingts (6 * 20)» (акт II, сцена 5). Але той же Мольєр пише в творі «Міщанин у дворянстві»: «Quatre mille trois cent septante-neuf (79) livres douze sous huit deniers à votre marchand» (акт III, сцена 4). Six vingts (шість двадцятків) використовують Буало, Расін, Ля Брьюєр, Фенелон. [3] Однак вживання рахунку по двадцятці все ж видається застарілим в ту епоху.

В кінці середніх століть двадцятирична система була витіснена десятиричною системою числення (trente, quarante, cinquante, soixante) за винятком двадцяти попередніх сотні чисел (quatre-vingts, quatre-vingt-dix), а також десятка чисел, що мають змішану форму (soixante-dix). Повний рахунок по двадцятці живе у французькій мові як пам'ять у назві госпіталю Quinze-Vingts (15 × 20). Цей госпіталь заснований Святим Людовіком в 1260 році для сліпих і був розрахований на прийом трьохсот чоловік - звідси і назва «п'ятнадцять двадцятків».

У XVII-му столітті Французька Академія і автори словників набули форм *soixante-dix*, *quatre-vingts*, *quatre-vingt-dix* замість *septante*, *octante*, *nonante* [4]. Однак найменування 70, 80 і 90 на десяткового основі залишаються в вживанні в деяких франкомовних регіонах.

Приклади вживання різних форм для чисел 70, 80, 90 в сучасній французькій мові представлені в таблиці:

	Бельгія	Канада и Франція	Швейцарія
70	<i>septante</i>	<i>soixante-dix</i>	<i>septante</i>
80	<i>quatre-vingts</i>	<i>quatre-vingts</i>	<i>huitante ou quatre-vingts ou octante</i>
90	<i>nonante</i>	<i>quatre-vingt-dix</i>	<i>nonante</i>

Huitante вживається у французькій Швейцарії в кантонах *de Vaud* і *Fribourg*, *octante* - майже не використовується більше у франкомовних світі, за винятком кількох сіл кантону *Fribourg*. У швейцарських кантонах *de Genève*, *du Jura* використовується форма *quatre-vingts* [5].

На закінчення можна виділити загальні причини особливостей вживання числівників - історично сформовані традиції, особливості попереднього мови і вплив інших мов. А також на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що особливості числівників тісно пов'язані із загальною історією розвитку французької мови. Можна бачити сліди вимерлого латинської мови, а також спостерігати вплив інших народів на мовні звичаї (зокрема, систему рахунку) франкомовних регіонів, трансформацію і розвиток мови, синтез різних мовних звичаїв в сучасній мові.

Французькі числівники діляться на кількісні *noms de nombre cardinaux* і порядкові *noms de nombre ordinaux*. Числівники можуть бути простими і складними. У

французькій мові простими є числівники від 0 до 16, числівники, що позначають десятки до 60 і числівники сто, тисяча, мільйон, мільярд і т.д. Всі інші французькі числівники є складними.

Все числівники від одного до мільярда є кількісними.

1) Слід звернути увагу на способи освіти кількісних числівників у французькій мові.

Прості числівники до 16 пишуться одним словом:

Un (1), deux (2), trois (3)

Складні числівники утворюються від простих. Їх єднає дефіс:

dix-sept (17), vingt-neuf (29), trente-deux (32)

До числівником від 10 до 70 одиниця (un / une) приєднується за допомогою союзу et:

Trente et un / une (31), quarante et un / une (41), cinquante et un / une (51)

Числівники від 80 утворюються без допомоги союзу et:

Quatre-vingt-un / une (81), quatre-vingt-onze (91), cent un / une (101)

2) Також, слід запам'ятати вимова деяких числівників:

Перед згодним наступного слова останній приголосний числівників

Cinq, six, huit, dix, vingt не вимовляється:

Six (si) pages (шість сторінок)

Перед паузою останній приголосний є глухим.

Page sept [set] (сторінка сім)

Перед голосним наступного слова останній приголосний числівників Cinq, huit, vingt є глухим, а останній приголосний числівників six, dix -звонкім.

six (siz) hommes (шість чоловіків)

У числівника neuf останній приголосний є дзвінким перед an і heure:

Neuf heures [noe-voe: r] (дев'ять годин)

3) Фо французькою мовою кількісні числівники ставляться перед іменником:

Quel âge as-tu? (Скільки тобі років?) - J'ai neuf ans. (Мені дев'ять років)

4) кількісними числівниками позначаються:

Номери днів:

Le vingt septembre (Двадцять вересня)

Номери предметів:

Page cent douze (Сторінка сто дванадцять)

Номери років:

En an trente-quatre (В тридцять четвертому році)

Номери королів, князів і монархів з однаковими іменами:

Paul Deux (Павло другий)

Порядкові числівники є спеціальними прикметниками. Порядкові числівники у французькій мові утворюються від кількісних за допомогою додавання суфікса -ième:

Quatre-quatrieme (чотири-четвертий)

Порядкові числівники мають одну форму для чоловічого і жіночого роду. Слід запам'ятати, що числівники premier (перший) і second (другий) є винятком. Вони не утворюються від кількісних і змінюються за родами.

По темі французькі числівники дивіться схожий урок по темі французькі кількісні числівники.

1) У французькій мові порядкові числівники ставляться між артиклем і іменником:

Le cinquieme jour (П'ятий день)

2) Порядкові числівники утворюють дробу:

Trois dixiemes- 3/10 (три десятих)

Але деякі дроби утворюються без допомоги суфікса -ième:

Un demi - 1/2 (одна друга), un tier - 1/3 (одна третя), un quatr - 1/4 (одна четверта)

3) порядковий числівник позначаються:

Перше число місяця:

le premier juin (перше червня)

століття:

Au neuvieme siecle (в дев'ятому столітті)

А також перші князі, королі, монархи:

Pierre Premier (Петро Перший)

2.2.2. Етимологія походження англійських числівників та особливості їх застосування в мові

В англійській мові також немає «живих» суфіксів числівників. «Омертвілі» суфіксів всього три: *-teen* для освіти кількісних числівників від тринадцяти до дев'ятнадцяти, *-ty* для освіти кількісних числівників, що виражають десятки від двадцяти до дев'яноста, а також *-th* для освіти порядкових числівників.

Уже в давньоанглійській мові числівники від тринадцяти до дев'ятнадцяти були складними словами. Існує дві теорії виникнення суфікса *-teen*.

За першої теорії спочатку, в Британії був двадцятиричний рахунок. Рахунок двадцятками виник у зв'язку з тим, що крім пальців рук вважали і пальці ніг. Одночасно з підрахунком останнього пальця на руках відзначався палець ноги. У нідерландському *teen, tenen* "палець ноги". Це ж слово ми бачимо на кінці англійських числівників від 13 до 19: *thirteen* "тринадцять" - третій палець ноги; *fourteen* "чотирнадцять" - четвертий палець ноги; *fifteen* "п'ятнадцять" - п'ятий палець ноги; *sixteen* "шістнадцять" - шостий палець ноги; *seventeen* "сімнадцять" - сьомий палець ноги; *eighteen* "вісімнадцять" - восьмий палець ноги; *nineteen* "дев'ятнадцять" - дев'ятий палець ноги.

Другий теорії дотримуються вчені, вони кажуть, що другим компонентом виступало слово *tiene* - десять (загальноєвропейська форма *-tiene*), в результаті фонетичних змін перетворилося в сучасний суфікс *teen*.

Це слово ми можемо побачити у числівників давньоанглійської мови.

1- <i>ān</i>	11- <i>endleofan</i>	20- <i>tpentig</i>
2- <i>tpā</i>	12- <i>tpelf</i>	30- <i>þritig</i>
3- <i>þreo,þrie</i>	13 - <i>þrēotīene</i>	40- <i>feopertig</i>
4- <i>feoper</i>	14- <i>fēowertīene</i>	50- <i>fiftig</i>
5- <i>fīf</i>	15- <i>fiftīene</i>	60- <i>sixtig</i>
6- <i>siex</i>	16- <i>sixtīene</i>	70
7- <i>seofon</i>	17- <i>seofontīene</i>	80
8- <i>eahta</i>	18- <i>eahtatīene</i>	90
9- <i>nigen,nigon</i>	19 - <i>nigontene</i>	100- <i>hundred</i>
10 - <i>tien, tēn</i>		1000 - <i>þusend</i>

У древнегерманських мовами, в тому числі і в англійській мові давнього періоду, рахунок заснований на десятиричній системі. У той же час у всіх германських мовах ще до сих пір збереглися сліди двенадцятирічної системи, тобто системи, в основу якої покладено число 12. Про це свідчить той факт, що назви чисел від одного до дванадцяти представлені особливими корінням.

У старі часи в різних країнах для рахунку використовувалася - 12-річної системі числення (рахунок йшов дюжинами). До нас дійшли відгомони цього рахунку: 12 місяців, 12 апостолів, 12 персон, сервіз що складаються з 12 столових приборів). Для рахунку використовували 12 різних цифр. Ці 12 цифр і лежать в основі простих кількісних числівників. Починаючи з 13 до 20 числівники утворюються шляхом складання основ числівників, що позначають одиниці, і числівника йен (tyn, ten) - десять, наприклад: *fiftiene* - п'ятнадцять, *eahtatiene* - вісімнадцять, *ni ^ ontlene* - дев'ятнадцять і т.д.

Відзначимо також, що в германських мовах, до яких відноситься англійська, числівники *eleven*, *twelve* (одинадцять, дванадцять) були спочатку складними словами, що позначали буквально один залишився або один зайвий (понад десяти), а також два залишилися або два зайвих (понад десяти) .

Так відбивається в граматичній структурі дюжини принцип: Готського. *aiflifan-twalifan*, да. *endleofan-tweleofan*, англ. *eleven-twelve*, ньому. *elf-zwolf*. Від общегерм. "Leif" - залишати, кидати. Все це означає, по суті, "раз зайвий" і "два зайвий".

Традиційне пояснення *eleven*: Старий англійський *endleofon*, з бази один + другий елемент (можливо, що виражає сенс «залишений»), що зустрічається також в числительном дванадцять; німецького походження і пов'язаних з голландським і німецьким. Це складене слово, від *ein* + *leofan*, один + залишок. Це "залишок" простежується ще в слові *leave-left*, "залишати"

Рахунок десятками пояснюється тим, що число десять, як точка відліку, з'явилося не випадково. Коли немає рахункового пристрою, єдиний підручний матеріал - це власні пальці, які можна загинати при рахунку предметів (або, точніше, розгинати, як це роблять у західних країнах). До речі, про пальці. В середні віки прості числа називалися

«*digiti*» (пальці), а по-англійськи, як ми знаємо, «пальці» також позначаються словом «*digits*». І будь-яка цифра від нуля до дев'яти це теж «*digit*».

При утворенні десятків звертає на себе увагу той факт, що числівники, що позначають десятки від 20 до 60, утворюються з основи відповідного числівника, що позначає одиниці, і аффікса *-ti*, який походить від іменника * *tigus* - десяток. 20 - *twentig*, 30 - *tritig*, 40 - *feopertig*, 50 - *fiftig*, 60 – *sixtig*

Починаючи з 70 до 100 йде особливий рахунок, до складу якого входить числівник *hund* - сто. Так, в англосаксонський період числівник 70 звучало *hundsiofonti*, 100 - *hundteonti*. Це також є свідченням того, що початковий рахунок у давніх германців був двенадцатірічний (бо $60 = 12 \times 5$, і після 60 система рахунку змінюється).

Застосування числівників в мові

Числівники (*Numerals*) - це самостійна частина мови, яка вказує на кількість предметів або їх порядок. Англійські числівники також називаються кількісними прикметниками і в реченні можуть виступати в якості визначення або ж іменною частиною складного присудка.

За своєю морфемною будовою англійські числівники поділяються на прості, похідні та складові. До простих належать числівники від одного (*one*) до дванадцяти (*twelve*); до похідних - числівники від тринадцяти (*thirteen*) до дев'ятнадцяти (*nineteen*), утворені за допомогою суфікса *-teen* (*fourteen* - чотирнадцять), а також числівники, що позначають десятки, утворені за допомогою суфікса *-ty* (*sixty* - шістдесят). До складових відносяться числівники, що позначають десятки з одиницями, починаючи з третього десятка. Вони пишуться через дефіс, наприклад: *twenty-one* (двадцять один), *forty-seven* (сорок семь

Числівники англійської мови поділяються на кількісні і порядкові числівники.

Кількісні числівники (*cardinal numbers*) вказують на кількість об'єктів. Відповідають на питання «скільки?».

За рахунку використовуючи сотні, тисячі, мільйони і т.д. до числівником не додається закінчення *-s*, яке вказує на множину. Закінчення *-s* використовується, коли числівники

виступають в якості іменників (хто? Що?), Тобто в поєднаннях dozens of (дюжини, багато), hundreds of (сотні), thousands of (тисячі) в значенні «дуже багато».

I bought twelve eggs. I hope it will be enough. - Я купила дванадцять яєць. Сподіваюся, цього буде достатньо.

There were dozens of students from our university at this party. - На цій вечірці були десятки студентів з нашого універсу.

Two hundred dollars for this shirt is too expensive. - Двісті доларів за цю сорочку - це занадто дорого.

Hundreds of people protested against new economic reforms. - Сотні людей протестували проти нових економічних реформ.

Кількісні числівники використовуються в номерах сторінок, розділів, томів, аудиторій, будинків, автобусів і т.д. У цьому випадку дані іменники використовуються без артикля, а числівники ставляться після іменників, до яких відносяться.

We stopped reading at page fifty-five (55). - Ми зупинилися читати на п'ятдесят п'ятій сторінці.

The next lecture will be in room four five four (454). - Наступна лекція буде в чотириста п'ятдесят четвертої кімнаті.

Порядкові числівники (ordinal numerals) вказують на порядок об'єктів, їх порядковий номер. Вони відповідають на питання «який за рахунком?». Більшість порядкових числівників утворюється за допомогою закінчення -th.

Іменники, перед якими стоять порядкові числівники, використовуються з означеним артиклем the. Вони відповідають на питання «який за рахунком?».

It is the first time I see such beautiful flowers. - У перший раз я бачу такі красиві квіти!

The tenth candy was too much for me. - Десята цукерка була для мене зайвою.

Matt was the hundredth customer that day so he got a present. - У той день Метт був сотим покупцем, тому він отримав подарунок.

Особливості числівників

Цифра нуль в англійській мові в залежності від контексту може читатися по-різному: zero, o, nil.

Нуль вимовляється як «zero», коли нуль використовується в дробах, відсотках, телефонних номерах і в певних виразах.

Please, write down my phone number: three-two-four zero-zero-one six-eight-six. - Будь ласка, запишіть мій телефон: 3-2-4 0-0-1 6-8-6.

There is 0% chance that we will win. - У нас нульові шанси того, що ми виграємо.

О (читається, як англійська літера о [əu]) - використовується в позначенні років, часу, в адресах, іноді в телефонних номерах.

It happened in fourteen o seven. - Це сталося в 1407 році.

Our train leaves at thirteen o five. - Наш потяг відправляється о 13:05.

Nil - використовується в рахунку спортивних матчів.

Our team won with the score three-nil. - Наша команда виграла з рахунком 3-0.

And the game is ending in a draw with a score nil-nil. Such a tough game it was! - І гра закінчується нічиєю з рахунком нуль-нуль. Яка була напружена гра!

Іноді в британському варіанті англійської мови зустрічається слово naught або nought в значенні «нуль», «ніщо». Зараз його використання в якості цифри вважається застарілим і саме слово найчастіше використовується в фразеологізмах.

All Kate's plans came to naught.- Всі плани Кейт звелися до нуля.

That guy is naught but a worthless fool.- Той хлопець просто нікчемний дурень.

Роки в англійській мові позначаються кількісними числівниками. Чотиризначні роки при читанні діляться навпіл і ці половинки читаються як два окремих числа. Однак, Міленіум (тисячоліття, наприклад, 2000 г.) читаються тисячами. Роки, що складаються з трьох чисел, можуть також ділитися і читатися як однозначне і двозначне числа, або ж вони можуть читатися як звичайне тризначне число. Роки нинішнього століття можуть читатися як звичайні чотиризначні числа.

BC - Before Christ - до Різдва Христового, до нашої ери.

AD - Anno Domini - після Різдва Христового, наша ера.

2000 BC - two thousand BC

1825 - eighteen twenty-five

1660 BC - sixteen sixty BC

1901 - nineteen o one

33 AD - thirty-three AD

2000 - two thousand

1003 - ten o three

2016 - twenty sixteen, two thousand sixteen

дробу

Прості дроби (fractions) в англійській мові часто пишуться словами і через дефіс, якщо в чисельнику або знаменнику не використовується свій дефіс. Для чисельника (numerator) використовуються кількісні числівники, а для знаменника (denominator) - порядкові.

$1/2$ - one-half, a half (0.5)

$1/100$ - one-hundredth (0.01)

$1/5$ - one-fifth

$1/1000$ - one-thousandth

$2/7$ - two-seventh

$44/73$ - forty-four seventy-third

$27/100$ - twenty-seven hundredth

6 цілих $15/19$ - six and fifteen-nineteenth

Десяткові дроби (decimals) в англійській мові читаються за допомогою слова point (точка), після якої всі цифри читаються окремо. Це правило не стосується рахунку грошей.

0.2 - zero point two (point two)

1.05 - one point zero five

0.25 - zero point two five (point two five)

3.005 - three point zero zero five

120.85 - one hundred twenty point eight five

13.445 - thirteen point four four five

Відсотки (percentages) в англійській мові позначаються словом percent (відсоток). Після числівників слово percent ніколи не приймає закінчення множини -s, так як з французької мови це слово дослівно перекладається як «із сотні», «на сотню».

1% - one percent

10% - ten percent

255% - two hundred fifty-five percent

30.55% - thirty point five five percent

Для рахунку грошей в англійській мові спочатку вимовляється число, а потім назву валюти. Якщо число складається з десяткового дробу, то вимовляється ціла частина, назва валюти, після якої десяткова частина (копійки) вимовляється як звичайне число. В кінці може додаватися назва монети, якщо воно існує.

\$ 2 - two dollars

€ 14,99 - fourteen euros ninety nine (cents, euro cents)

£ 204 - two hundred and four pounds

₴ 167 - one hundred and sixty seven hryvnias

₽ 25.15 - twenty five roubles and fifteen kopecks

¥ 10 000 - ten thousand yen

При арифметичні дії дієслово to be або to equal (рівнятися) в більшості випадків вживається в формі однини.

$2 + 1 = 3$ - two plus one is three.

$5 - 4 = 1$ - five minus four equals one.

$20 \times 2 = 40$ - twenty multiplied by two is forty.

$30 : 6 = 5$ - thirty divided by six equals five.

У разі складання дієслово може стояти також у формі множини. Також може використовуватися дієслово to make.

$3 + 21 = 24$ - three and twenty-one are twenty-four.

$5 + 100 = 105$ - five plus hundred equal one hundred five.

$7 + 3 = 10$ - seven and three make ten.

В англійській мові числівники можуть грати в реченні різні функції. Основні -це підмет, доповнення та визначення.

Підмет

32 is the total number of kids in our class 32 загальна кількість дітей в нашому класі.

Доповнення

Of the three parks I visited, I liked the second better. З трьох парків, які я відвідав, другий мені сподобався більше.

Визначення

We have visited three museums already. Ми вже відвідали три музеї. Частина присудка They were six. Їх було шестеро.

2.3. Засоби утворення множини в англійській мові

Категорія числа присутня у всіх мовах і проявляється різноманітними способами. Категорія числа постійно відображає відносини між предметами в кількісному сенсі, отже, залежить від іменника.

У нинішній мовознавчій літературі категорія в граматиці встановлюється як система «протиставлені один одному рядів граматичних форм з однорідними значеннями» [25, с. 115]. Іншими словами, головною ознакою структури граматичної категорії визнається опозиція.

В англійській мові на сьогоднішній день існує мала кількість іменників сема множинності, яких показана заміною або чергуванням голосних букв в даних словах.

Tooth - teeth (зуб - зуби)

Foot - feet (стопа - стопи)

Goose - geese (гусак - гуси)

Woman - women (жінка - жінки)

Man - men (чоловік - чоловіки, люди)

Mouse - mice (миша - миші)

Louse - lice (воша - воші)

Ox - oxen (бик - бики)

Child - children (дитина - діти)

Також є ряд тих іменників, що створюють множину так само, як у вихідному мовою.

A crisis - crises (криза);

A basis - bases (базис, основа);

An analysis - analyses (аналіз);

A thesis - theses (теза);

A hypothesis - hypotheses (гіпотеза);

A criterion - criteria (критерій);

A phenomenon - phenomena (феномен);

A datum - data (дата);

A stratum - strata (шар);

An erratum - errata (помилка);

A bacterium - bacteria (бактерія) [1, с. 52].

Є деякі іменники, що мають одну і ту ж форму як в однині, так і в множині числах.

fish - fish (риба - риби)

sheep - sheep (вівця - вівці);

deer - deer (олень - олені);

swine - swine (свиня - свині);

trout - trout (форель - форелі);

cod - cod (тріска);

grouse - grouse (куріпка - куріпки);

craft - craft (ремесло - ремесла);

counsel - counsel (обговорення - обговорення);

works - works (завод - заводи);

means - means (засіб - кошти);

bellows (повітродувні міхи);

series - series (ряд - ряди);

mews - mews (стайня - стайні);

barracks - barracks (казарма - казарми);

headquarters (штаб - квартира - штаб - квартири);

gallows - gallows (шибениця - шибениці).

Але, є випадки, коли нам необхідно сказати про конкретні види риб, тоді слово «fish» набуває форму множини - fishes: In this lake there are fishes of many varieties [2, с. 92].

В англійській мові категорія числа висловлює кількісні відносини, які мають морфологічне вираження, прив'язана до імені іменнику [6, с.208].

Основою категорії числа в граматиці англійської мови є дві протилежності: множинне і єдине числа.

На сьогоднішній день, як вже відомо всьому світу, що множина іменника в англійській мові утворюється великою кількістю способів, в більшості випадків утворюється «за правилом» - за допомогою флексії - s (- es), включаючи виключення. [17, с.40]

Способи утворення множини:

Найпершим способом утворення множини вважається додавання закінчення -s до форми однини. Мало слово написати, його необхідно правильно ще і прочитати. Якщо іменник закінчується на дзвінку приголосну і голосну, то закінчення - s вимовляється як [z], а якщо стоїть глуха приголосна, то як [s].

Pen - ручка - pens - ручки

Hand - рука - hands - руки

table - стіл - tables - столи

machine - машина - machines - машини

Другий спосіб утворення множини вважається більш складним, тому що він включає в себе всі наступні пункти. Якщо іменник в однині закінчується на літери - s, - ss, - x, - sh, - ch, або на голосну, то в цьому випадку необхідно вже додати закінчення - es. Закінчення - es вимовляється як [iz]

Bush - кущ bushes - кущі

Class - клас classes - класи

Match - матч matches - матчі

Potato - картоплина potatoes - картопля

Box - коробка boxes - коробки

У тому випадку, коли іменник закінчується на приголосну і - o, то додається закінчення - es.

Potato - картоплина potatoes - картопля

Tomato - помідор tomatoes - помідори '

Hero - герой heroes - герої

Є іменники, які закінчуються на букву - у. В цьому випадку є два пункти, як необхідно вчинити.

Якщо іменник закінчується на букву - у з попередньої приголосної, то відбувається заміна - у на - і з додавання закінчення - es.

City - місто cities - міста

cherry - вишня cherries - вишні

army - армія - armies – армії

Якщо ж перед - у варто голосна, то множина утворюється за загальним правилом шляхом додавання - s. В цьому випадку - у не змінюється на - і:

day - день days - дні

boy - хлопчик boys - хлопчики

toy - іграшка toys - іграшки

До формі однини додаємо закінчення - es, якщо слово закінчується на - f або - fe. В цьому випадку - f змінюється на - v.

Shelf - полку shelves - полки,

leaf - лист leaves - листя,

wife - дружина wives - дружини,

life - життя lives - життя

housewife - домогосподарка housewives - домогосподарки

винятки:

chief - chiefs,

roof - roofs,

safe - safes,

proof - proofs,

cliff - cliffs,

handkerchief - handkerchiefs

В англійській мові є іменники, які вживаються тільки в однині або тільки у множині.
[20, с.25]

Неісчисляемые іменники (речові і абстрактні) вживаються тільки в однині: [20, с.27]

There is no snow on the ground.

The news was very interesting.

Є окремі збірні предмети, а також іменники, які позначають парні предмети і закінчуються на - s, завжди вживаються у множині:

Jeans - джинси

Pyjamas - піжама

Trousers - штани

Pants - штани

Tights - колготки

Scales - ваги

Scissors - ножиці

Glasses - окуляри

Binoculars - бінокль

Pliers - щипці.

Нельзя не сказать и о существительных, которые употребляются только в единственности:

Игры: football, tennis, volleyball, billiards etc.;

Предметы изучения и названия наук: mathematics, physics, chemistry, literature, etc.;

Природные явления: darkness, gravity, fog, snow, etc.;

Названия болезней: measles, mumps, flu, cancer, etc.;

Собирательные существительные: baggage, luggage, furniture, jewellery, rubbish, etc.

В английской грамматике имеются существительные, которые при прибавлении окончания – s, полностью меняют свое значение: [20, с.29]

Air – воздух airs – высокомерные манеры

Ash – зола, пепел ashes – останки, прах

Content – содержание contents – содержимое

Custom – обычай customs – таможня

Damage – вред damages – убытки

Drawer – выдвижной ящик drawers – комод

Fund – запас funds – деньги, денежные средства

Glass – стекло, стакан glasses – очки

Hair – волосы hairs – отдельные волоски, шерсть

Look – взгляд looks – внешность

Pain – боль pains – старания

Scale – масштаб scales – весы

Spectacle – зрелище spectacles – очки

Step – шаг steps – трап

Work – работа works – завод

Saving – бережливость, экономия savings – сбережения

Употребление существительных с артиклями

Невозможно говорить про категорию числа, не обращая внимание на особенности употребления таких частиц как артикли. В английском языке существует два вида артиклей: определенный и неопределенный.

Неопределённый артикль происходит от количественного числительного «one» и употребляется в значении «один из многих», «какой – то», «любой», имеет две формы:

a, ставит перед существительными, начинающимися с согласного звука.

I am a student. Я – учащийся.

A country – страна;

A flat – квартира.

an, ставится перед словами, начинающимися с гласного звука.

This is an apple. Это – яблоко (какое – то одно из многих).

An old man – этот старый человек;

An egg – это яйцо.

Если речь в предложении идет про множественное число, то неопределенный артикль опускается.

This is a pen.

There are pens.

Невизначений артикль на російська мова не перекладається і передає лише вказівку на приналежність предмета до будь-якого класу однорідних предметів [22, с.35].

Наприклад, a book значить яка - то, одна з, будь-яка, яка - небудь книга. Якщо ми говоримо Give me a book, то ми хочемо підкреслити, що нам потрібна книга, а не зошит, ручка, олівець і т.д.

Невизначений артикль вживається:

з іменником - іменним членом складеного присудка;

Mike is a student. Миша студент.

з іменником - підметом після обороту: There is (There are, There was, There will be);

There is a good library in our school. У нашій школі є гарна бібліотека.

з доповненням після дієслова have.

I have a sister. В мене є сестра.

На відміну від невизначеного артикля, певний вживається з іменниками як в однині, так і в множині.

Певний артикль «the» походить від вказівного займенника that, що в перекладі означає «цей», «ця», «це», «ці», має одну форму, яка вимовляється перед іменниками, які починаються часткою:

з приголосного звуку

The room - (ця) кімната

The big apple - (це) велике яблуко

і перед іменниками, що починаються з голосного звуку, або перед визначенням, що починається з голосного звуку

The evening - (цей) вечір

The old house - (цей) старий будинок

Певний артикль зазвичай вживається, коли перед іменником стоїть:

А) порядковий числівник;

Gagarin was the first man to fly into space. - Гагарін був першою людиною, який полетів у космос.

Б) прикметник у найвищому ступені;

There is the shortest way to the town. - Це найкоротший шлях до міста.

B) одне з прикметників: following, last, next, same.

Copy the following sentences. - Спишіть наступні пропозиції.

You've made the same mistake. - Ви зробили ту ж саму помилку.

The next stop is ours. - Наступна зупинка наша.

Певний артикль вживається, коли за іменником слід визначення.

This is the book I bought yesterday. - Ось книга, яку я вчора купив.

This is the house where I was born. - Ось будинок, де я народився.

Також даний артикль застосовується перед географічними назвами (назвами океанів, морів, річок, гірських хребтів, частин світу і т.д.): The Indian ocean, the Baltic sea, the North, the Thames, the Alps; перед іменниками, єдиними в своєму роді: What is the brightest mountain in the world ?; в ряді виразів, таких як: in the morning, in the evening, in the afternoon, etc. [22, с.37].

2.4 Засоби вираження множинності в сучасній французькій мові

Граматична категорія числа, властива всім європейським мовам, вона привертала і продовжує привертати увагу багатьох дослідників. Тим не менш в даному питанні багато чого залишається не цілком уточненими зважаючи на багатоаспектність цієї категорії, тісно пов'язаної з такими явищами, як вирахуваність / невирахуваність, дискретність / недискретність, обмеженість / необмеженість (кількостей), визначеність / невизначеність і т. д. Більшість вчених, що займаються вивченням числа іменників, вважають, що в основі цієї категорії лежить бінарна опозиція – одиничність-множинність (плюральність). Висловлюється й інша точка зору: «інваріантним значенням категорії є значення вираженої / невираженої розчленованості, приватним проявом якої є і самі поняття одиничності та множинності»[Щетінкін, 1974, с. 11].

В основі відмінності за кількістю лежить уявлення про поділ всіх іменників на обчислювальні та необчислювальні. Обчислювальні іменники позначають об'єкти реальної дійсності (живі та неживі), піддаються рахунку (*un garçon - des garçons, un bâtiment - des bâtiments*). Необчислювальні іменники позначають імена речові (*la farine, le pain*) і абстрактні (*le courage, la bonté*), які не піддаються рахунку і, отже, не можуть

мати форму множини. Для французьких невирахованих іменників характерно їх вживання з частковим артиклем.

У літературі розрізняють різні види вирахованості (дискретності) як однієї з можливостей виражати значення, зокрема: 1) просторову дискретність (для іменників, що позначають матеріальні предмети реальної дійсності); 2) часову дискретність (для іменників, що позначають вчинки, дії, висловлювання тощо); 3) якісну дискретність (для абстрактних іменників).

Існує думка, що французька мова більш вільно використовує форми числа недискретних іменників, ніж російська. У французькій мові можна зустріти величезну кількість невирахованих іменників у формі множини, які вживаються в дещо іншому значенні (вид, сорт, прояв якості тощо). В даному випадку прийнято говорити про транспозиції форм числа. Перехідний характер між розрахунковими (предметними) та невирахованими (речовими, абстрактними) іменниками мають збірні іменники, які передають ідею множинності у формі однини, *le feuillage, le branchage, la foule, la volaille, la marmaille, la pierraille*.

Однина – категорія, до якої належить слово, що позначає предмет, що сприймається як одиничний, незалежно від членування, яке він може мати у дійсності" [1960, с. 100].

Множина – граматична категорія, до якої належать слова, що позначають безліч окремих об'єктів (імена і займенники), або слова, які узгоджуються з ними (прикметники та дієслова)" [1960, с. 158].

З цих визначень випливає, що категорія числа є абсолютною категорією словесних форм в системі іменника та узгоджувальної для інших частин мови (головним чином прикметника і дієслова).

Нижче робиться спроба описати і систематизувати основні засоби вираження категорії числа в сучасній французькій мові, виявити риси схожості та відмінності у вираженні категорії числа в системі імені в російській та французькій мовах, а також показати специфіку цієї категорії у французькій мові. Переважне увагу буде приділено дослідженню категорії множинності в системі французького іменника.

Розглянемо наступні засоби утворення множини у французькій мові: 1) артикль; 2) морфологічні засоби вираження множинного числа (чиста множинність або

плюральність); 3) детермінативи (невизначена множинність); 4) збірні іменники (сукупна множинність); 5) числівники (певна множинність); 6) *Singularia i pluralia tantum*; 7) уявна безліч.

Категорія граматичного числа, невід'ємна ознака будь-якого іменника в європейських мовах, яка відображає кількісні відмінності об'єктів, які не залежать від точки зору мовця. Це категорія об'єктивна. Граматичне число має багато загального в європейських мовах, навіть в таких різносистемних, як російська і французька. Достатньо перерахувати групи російських іменників, яким чужа ідея рахунку, і зіставити їх з французькими еквівалентами, щоб підтвердити це положення:

I група – назва речовин, матеріалів: *молоко – le lait, сливки – la crème, дрова – le bois*;

II група – збірні іменники: *листя – le feuillage, гроші – l'argent*;

IV група – іменники, що позначають дію, стан: *паніка – la panique, радість – la joie*;

V група – власні імена: *Іванов, Москва – Pierre, Paris*.

У всіх цих іменників значення числа змістовно "порожнє", так як відсутня основна опозиція за кількістю "одичність / множинність". Ще одним підтвердженням подібностей в системах вираження категорії числа в російській і французькій мовах є такі положення, як 1) поділ усіх іменників на обчислювальні та необчислювальні, наприклад .: *хлопчик – хлопчики (un garçon – des garçons)*, 2) перехід обчислюваних іменників у розряд необчислюваних: *Риба в цьому році дорога (Le poisson est cher cette année)*; 3) багато способів вираження визначеної і невизначеної кількості схожі в загальних рисах в мовах, що зіставляються: флективні форми множини іменників, числівники як основний засіб вираження точної кількості, кількісні прислівники і т. д.; 4) в обох мовах існують групи *singularia i pluralia tantum*; 5) зміст граматичної категорії числа в обох мовах становить опозиція "один предмет / більше ніж один предмет"; 6) важлива при вираженні числа категорія визначеності / невизначеності, характерна для багатьох європейських мов (і передусім для французької), де вона виражається не тільки з допомогою артикля, але й іншими засобами і визнається можливою як для російської, так і для інших безартикульних мов.

У той же час категорія числа володіє специфічними особливостями у кожному з зіставляються мов. Своєрідність цієї категорії у французькій мові полягає в тому, що

вона "практично не пов'язана з морфологією імені, бо за небагатьма винятками вона ніяк не проявляється у формі імені (мається на увазі усна мова) [Щетінкін, 1974, с. 4]. Крім того, категорія числа у французькій мові тісно пов'язана з проблемами зв'язку числа і артикля, числа в усній і письмовій промові, які відрізняють категорію числа французького іменника від аналогічної категорії інших мов.

Відмітна особливість французької мови в даному питанні пов'язана з тим, що в ній є значні розбіжності між графічним (письмова мова) і фонічним (усна мова) поданням одного і того ж тексту. Це наочно можна продемонструвати на прикладі який приводиться нижче уривку, де представлені різні засоби вираження множини, що утворює поле множинності французької мови.

LES MARAIS

Les marais, tout nuisibles qu'ils semblent, ont cependant de grandes utilités: ce sont les urnes des fleuves dans les pays de plaines, et les réservoirs des pluies dans les contrées éloignées de la mer. Leur limon et les cendres de leurs herbes fournissent des engrais aux laboureurs; leurs roseaux donnent le feu et le toit à de pauvres familles: frêle couverture, en harmonie avec la vie de l'homme, et qui ne dure pas plus que nos jours.

(A. Chateaubriand)

Цей текст цікавий тим, що в ньому множина виражена графічно 37 разів, а фонетично – 17 разів (причому з них 4 випадки *liaison*). Це, як вже мовилося вище, одна з типових особливостей французької мови. Форма іменника (в усному мовленні), втративши числові відмінності «передала» все навантаження у вираженні числових характеристик артиклю. Відомо, що у французькій мові існують такі форми артикля: означений *le, la, les*, неозначений *un, une, des*, частковий *du, de la*. Саме частковий артикль створює деяку асиметрію між планом вираження і планом змісту форм артикля. Природно виникає питання про те, яка роль часткового артикля у вираженні числових характеристик французького іменника.

У французькій лінгвістичній літературі число розглядається то як бінарна опозиція «розчленованість / не розчленованість», «одичність / множинність», то як тричленна опозиція «одичність / множинність / неврахованість», що впливає з вивчення проблеми числа, виходячи з системи французького артикля. Включаючи частковий

артикуль в систему артиклів, ми приходимо до такого стану, коли бінарній структурі «одиночність / множинність» (*le / les*) може бути протиставлена тричленна структура форм невизначеного артикля: *des / un / du*. У цій останній опозиції реалізують значення «множинність» [Щетиккин, 1974, с. 13]. Все це призводить Е. Щетинкіна до думки про тричленні категорії числа у французькій мові; множинність / немножинність; одиночність / неодиночність. В умовах відмирання флексії іменників частковий артикль представляє собою вищий щабель аналітизму, властивий романському імені в сфері категорії числа.

Морфологія множини у французькій мові дуже бідна. Морфологічні відмінності в числі притаманні обмеженій групі іменників: *travail – travaux; cheval – chevaux*. Сюди ж слід віднести такі іменники, як *monsieur – messieurs; madame – mesdames; mademoiselle – mesdemoiselles* які представляють найбільш масовий спосіб утворення форми множини: *bonhomme – bonshommes; gentilhomme – gentilhommes* і т. п. Останні мають виражену форму множини переважно в письмовій промові, її часткове вираження в усному мовленні забезпечує *liaison*. Ряд іменників взагалі не має особливої форми множини. Такі *une souris – des souris; une voix – des voix; un bois – des bois; un propos – des propos; une croix – croix des; un nez – des nez; un cas – des cas; un pays – des pays*. Абсолютно справедлива думка, що нерегулярний характер французької морфології посилює аналітичні тенденції цієї мови [Гак, 1979, с. 41], в результаті чого ідея множини укладена в основному в словах, супроводжуваних іменником. Поєднуючись, морфологічні (морфема множини-*s* у складі слова) і неморфологічні (артикль, який не входить до складу слова) засоби утворюють надлишкові, з точки зору письмової мови, структури типу *les jardines, les travaux*, де множина виражена двічі. Ця обставина принципово відрізняє план вираження категорії числа у французькій і російській мовах: в останній, як відомо, багато іменників мають особливі форми множини. Той факт, що закінчення множини в усному мовленні найчастіше не вимовляється, очевидно, послужив підставою для категоричної заяви Ф. Брюно про те, що більшість французьких іменників не має форми множини.

Основним фонічним виразом множини французького імені прийнято вважати фонему *e*, графічне зображення якої *-es*. Ця фонема зустрічається в певному артиклі множини

les, невизначеному артиклі *des*, вказівному детермінативі *ces*, присвійному детермінативі *tes, ses*, які виступають в якості маркерів «множинності»

Таким чином, граматична категорія числа у французькій мові реалізується на трьох рівнях: морфологічному (морфема *-s*), синтаксичному (артикль) і фонологічному (*liaison*).

Не слід упускати з виду і деякі інші форми вираження категорії числа, зокрема пов'язані з поєднанням іменників. Одним із засобів вираження множинності в сучасній французькій мові виступають імена числівники у сполученнях з іменниками. Хоча загальним значенням кількісних числівників є уявлення про конкретне число, всі ці числівники, крім *un (une)*, містять крім семи «певна кількість» ще сему «численність». Вони передають точну кількісну характеристику явища, названого ім'ям іменником, конкретизуючи значення кількості з математичною точністю: *trois enfants; cent francs*. Ті ж міркування повністю відносяться до російської мови.

Числівники як граматична категорія характеризуються наступними ознаками, загальними для французької та російської мов: 1) не мають форми множини (крім *vingt* і *cent*); 2) не мають форми роду (крім Р *один (одна, одне), два (дві)* і, відповідно, Ф (*un, une*)); 3) не поєднуються з числівниками; 4) не мають субстантивної синонімії (виняток становлять у французькій мові поодинокі діалектні синоніми числівників типу *quatre - vingts - huitante* (бельг)).

У мовах, що зіставляються, як і в інших європейських мовах, числівники здатні не тільки точно, але і приблизно позначати кількість в його числовій формі. В останньому випадку вони поєднуються з прислівниками невизначеної (краще приблизної) кількості, що передають спільні для обох мов відтінки приблизності: близько п'яти, десяти, менше восьми, майже десять і т. д. У французькій мові найбільш уживані прислівники *environ (environ deux cents), a peu près (à peu pres vingt), quelque (quelque sept ou huit cents personnes), plus (il y en avait plus de sept qui acceptaient)*.

Іменні похідні від числівників типу *une dizaine – десяток, une douzaine – дюжина, une quinzaine – близько п'ятнадцяти, двотижневий термін, une vingtaine – двадцятка, близько двадцяти, une centaine – сотня* відносяться до збірних іменників і в обох мовах не завжди точно виражають значення відповідних чисел. Вище зазначалося, що

поєднання артиклів *les, des* з іменником у формі множини в усній та / або письмовій промові веде до надмірної передачі значення множинності. Крім того, під французькою та російською мовами засобами надлишкової передачі цього значення виступають і узгоджувані в числі з іменниками імена прикметники, присвійні, невизначені, питальні і вказівні займенники, порядкові числівники. Порівняно з іншими розрядами займенників складніше питання з числом у особистих займенників. На перший погляд, відносини *moi / nous – я / ми, toi / vous – ти / ви, lui / eux – він / вони, elle / elles – вона / вони* здаються такими, що відповідають основним опозиції по числу «одиничність / множинність». Проте розходження по числу в системі особистих займенників відрізняється певною своєрідністю.

Ще А. Мейє зауважив, що форма *moi* не може вживатися у множині, бо не може бути двох "я". Якщо *eux* позначає *lui + lui, elles = elle + elle*, а займенник *vous* можна розглядати як *toi + toi*, то абсолютно неможливо сказати, що *nous* це *moi + moi*. *Nous* – це "я і ще хтось", тобто "я і він", "я і ти" і т. д. Національна специфіка французької мови в цій мікросистемі проявляється в існуванні особливого займенника *elles*.

Особові займенники множини крім семи «множинність» містять ще такі семи, як «включення автора промови» і «виключення автора промови» [Гульга, 1969, с. 21]. Займенник *nous* має значення "я і хтось інший або інші" (тобто мовець і ті, хто з ним), *vous* має значення "ти і хтось інший або інші" (тобто слухає і ті, хто з ним). Це лягає в основу і «авторського *nous*». Не можна забувати, що займенник *vous* як форма вічливого поведіння нейтралізує сему "кількість", оскільки воно може позначати як одну особу, так і багато осіб. В останніх значеннях Ф. *nous* і Р. *ми*, як і Ф. *vous* і Р. *ви* збігаються, що є результатом мовних контактів останніх століть.

При розгляді категорії числа в системі іменників у мовах, що зіставляються не можна обійти збірні іменники. Значення збиральності коливається між одиничністю і множинністю, і семантично вона близька до невирахованості [Ілія, 1948, с. 4]. Крім того, збірність у визначенні Л. В. Ілія – це «якісна безліч, що розуміється як функціональна єдність (*la foule*) або як безліч, яка не розпадається на одиниці, і в якій значення множинності переважає (*la marmaille, les broussailles*)» [1948, с. 44]. Збірність може бути виражена морфологічно (за допомогою суфіксів і лексично (*une foule, une armée*)).

Збірність – категорія суб'єктивна, яка залежна від точки зору мовця. Тільки від мовця залежить вживання форм *le feuillage est jaune* (збірний іменник), *les feuilles sont jaunes* (іменник у множині) чи російською мовою – *студентство – студенти*. Збірність – це явище, що перебуває на межі між граматиною і лексикою. Значення, в якому взаємодіють граматичні семи одиничності і плюральності, оформляється в даному випадку у вигляді лексичної одиниці.

Не всі французькі збірні іменники мають свої еквіваленти в українській мові і навпаки, але способи вираження збиральності в обох мовах схожі: збірність виражається лексично і морфологічно за допомогою суфіксів. Найбільш вживані суфікси, за допомогою яких утворюються збірні іменники у французькій мові, становлять невелику групу. Серед них: *-aie* (*cerisaie, cédraie, roseraie, saulaie*); *-aille* (*ferraille, marmaille, mangeaille, pierraille*); *-aine* (*centaine, douzaine, dizaine*); *-age* (*feuillage, branchage*); *-is* (*abattis*) та ін. В українській мові їм відповідають суфікси: *-н(я)* (*солдатня, дітвора*), *-ія* (*братія, інтелігенція*), *-ик(а)* (*методика, проблематика*), *-няк* (*березняк*), *-ур(а)* (*апаратура*), *-в(а)* (*листя*) та ін. Функціонально всі вони дещо різняться з обох мов, але їх сукупність б кожному з мов в основному відповідає сукупності з іншою мовою.

У значенні збиральності в обох мовах можуть вживатися конкретні обчислювальні іменники: *Les journalistes parlent volontiers du Français moyen. - "Журналісти охоче говорять про середнього француза"*. Цей прийом є спільним в обох мовах.

Ще одна ділянка поля кількості, в якій стикаються одиничність і плюральність, утворюють *singularia* і *pluralia tantum*. Ці дві групи іменників, по суті, стоять поза граматичної категорії числа, оскільки у них немає протиставлення за числом. До *singularia tantum* прийнято відносити необчислювальні абстрактні і речові іменники, яким властива форма множини, тоді як до *pluralia tantum* належать іменники, які вживаються тільки у формі множини: *les archives – архів, les lunettes – окуляри, les ciseaux – ножиці, les mœurs – звичаї, les annales – аннали лімонус, les entrailles – нутроці* і т. д. Вже з наведених іменників до розряду *pluralia tantum* у французькій і російській мовах є певні розбіжності, але не смислові, а чисто формально-нормативного характеру. Російським *pluralia tantum* іноді відповідають у французькій мові форми

однини і навпаки. Напр.: *вершки – la crème, вила – la fourche, сани – la luge, граблі – le rateau, лижі – le ski, дріжджі-le levain, щі-la soupe.*

Множина іменників

У французькій мові обчислювальні іменники можуть вживатися в формі однини (le singulier) і множини (le pluriel): un homme- des hommes; un livre- des livres; une femme - des femmes; une chaise - des chaises. Як бачимо з прикладів, категорія числа виражається, як правило, в формах артикля (un / une- des; le / la- les) або інших детермінантів і в закінченнях.

Неісчисляемые іменники вживаються тільки у формі однини.

Показником незліченності є частковий артикль, який позначає невизначену кількість однорідного Чи не вважаєте речовини або ознаки: du, dela (del '): l'eau- del'eau; le riz- du riz, la patience- de la patience; le mécontentement- du mécontentement.

Збірні іменники вживаються, в основному у формі однини: la jeunesse, la foule, але мають також форму множини: la troupe- des troupes; un attroupement- des attroupements.

У російській мові є іменники, які вживаються тільки у формі множини, французька мова не виняток:

les annales [anal] літопис, аннали; хроніка; les pierreries [pjɛrri] дорогоцінне каміння (у вигляді прикрас)

les condoléance [kɔ̃dɔleas] (зазвичай pl) співчуття;

lesgens [ʒɛs] люди

les obsèques [ɔpsɛk] похорон;

les préparatifs приготування;

Зверніть увагу, що іменники які вживаються тільки у множині, не завжди мають відповідні форми в російській мові і навпаки: штани (тільки в мн.ч) - un pantalon / des pantalons; гроші (тільки у множині) - l'argent / de l'argent (тільки в однини).

Освіта множини

Загальне правило утворення множини полягає в додаванні -s до форми однини: le chalet-les chalets; une gosse - des gosses; cette université - ces universités; mon camarades- mes camarades.

Особливі випадки

Закінчення форми в однині	Орфографія змін у множині	Приклади
-s -x -z	-----	Un fils – des fils Une voix - des voix Un nez – dez nez
-au -eau -eu	+x	Un tuyau – des tuyaux Un oiseau – des oiseaux Un jeu – des jeux Але : un bleu – des bleus Un pneu – des pneus
-ou	+s	Un trou – des trous Un clou – des clous Але: Un bijou – des bijoux Un caillou- des cailloux Un chou – des choux Un genou – des genoux Un hibou – des hiboux Un joujou – des joujoux Un pou – des poux

-al	-aux	Un journal – des journaux Un animal – des animaux Але: Un bal – des bals Un carnaval – des carnivals Un festival – des festivals Un chacal – des chacals
-ail	+s	Un detail – des details Un chandail – des chandails Але: Un travail – des travaux Un vitrail – des des vitraux Un corail – des coraux Un vantail – des vantaux

Слово un idéal має дві форми множини: des idéals / des idéaux.

Слово œil має особливу форму у множині yeux.

Як правило, при утворенні множини відповідно до загального правила, вимова не змінюється, за винятком un bœuf, un œuf, un os.

bœuf [bœf] - bœufs [bø]

œuf [œf] œufs [ø]

os [ɔs] os [o]

Більшість запозичених іменників утворюють форму множини відповідно до загального правила, шляхом додавання - s:

un steak - des steaks

un hot-dog- des hot-dogs

un curriculum- des curriculums

Іменники англійського походження на man мають дві форми. Як і в англійському - man змінюється на - men або до нього додається - s: unbarman - [barman] (barmen або

barmans); unpoliceman - [pɒlɪsmən] (policemans ou policemen [pɒlɪsmɛn]); un gentleman - des gentlemen [dʒɛntləmɛn]

2.5 Основні відмінності граматичної категорії кількості в англійській та французькій мовах

Однією з основних категорій буття і пізнання є категорія кількості, яка пронизує всю систему мови. Пізнаючи навколишню дійсність і виділяючи певні властивості окремих предметів і явищ, людина неодмінно встановлює їх кількісну визначеність, яка властива всім об'єктам навколишнього світу. Кількість є об'єктивно даною стороною, атрибутом всіх об'єктів реального світу. Вона може відноситися не тільки до предмету в цілому, але і до його властивостей, окремим його сторонам.

Мовна кількість аналізується в роботах лінгвістів на різних рівнях. В якості лексичних засобів вираження кількості досліджуються числівники, мезуративи (найменування одиниць міри, ваги, довжини, площі, швидкості, температури і т. д.), денумеративи (похідні від числівників прикметники, прислівники, дієслова), прислівники, що виражають значення, і т. д. На граматичному рівні розглядаються категорії числа іменників, виду дієслова і т. д. Як зазначає В. З. Панфілов, «категорія кількості пронизує всю систему мови: його лексику і граматику» [3, с. 232].

У сучасній лінгвістичній літературі граматична категорія визначається як система «протиставлених один одному рядів граматичних форм з однорідними значеннями» [5, с. 115] це означає, що основною ознакою структури граматичної категорії визнається опозиція. Граматична категорія числа в сучасній англійській та французькій мовах представлена опозицією єдиного і множини.

Розглядаючи універсальні засоби вираження одиничності і множинності іменниками за допомогою граматичних форм числа в англійській та французькій мовах зрозуміло, що категорія числа, яка є основною категорією іменника, служить для вираження кількісної характеристики предметів об'єктивної дійсності. Протиставлення одиничності – множинності є предметно-сисловою основою категорії числа.

Для більшості іменників англійської мови форма єдиного числа представлена нульовою флексією або самою формою слова у разі , коли показником числа служить чергування морфеми (*foot – feet*). Формальним показником множини є морфема *–e(s)* , яка приєднується до основи іменника (*book – books , university – universities*). Зустрічаються іменники з омонімічними формами єдиного і множини : (*one deer – five deer*). Іменники англійської мови, які мають латино-грецьку етимологію , зберегли форму множини вихідних мов : (*datum – data , oasis – oases*).

Особливості мовного типу визначають не тільки форми числа, але й його значення. Дослідники визначають, що форма числа не завжди передає властиве їй категоріальне значення, тобто план вираження прямо не відповідає плану змісту. Так В.І. Дегтярьов пише : «Історично складена мовна форма може виявитися в суперечності з сучасним баченням або сприйняттям позначеного предмета» [3, с. 8]. Граматична форма однини може позначати множинність : (*the kangaroo is found in Australia*) , а форма множини вказувати на одиничність : (*the Netherlands , billiards*) .

У французькій мові число виражається за допомогою детермінативів , тобто артиклів : (*le canard* - однина , ч.р) – (*les canards* – множина) ; (*le désert* – однина , ч.р) – (*ces déserts* – множина) .

Артикль функціонує на основі однієї і тієї ж семантичної опозиції: вирахованість / невирахованість предмета. Найбільш поширеним засобом вираження мн. числа у французькій мові є аглютинація: додаток *-s (-x)* до форми однини.

Більш рідкісними способами є: внутрішня флексія (*travail* (робота) - *travaux* (роботи), *cheval* (кінь) - *chevaux* (коні)); використання службових слів (артиклів, прийменників) (*le pays* (країна) - *des (le + de) pays* (країни), *le fils* (син) - *des (le + de) fils* (сини)); супплетивізм (*oeil* (очей) - *yeux* (очі), *homme* (чоловік) - *gens* (люди)).

Можна зробити висновок, що категорія числа, висловлюючи кількісні відносини, що існують в реальній дійсності і відбиті у свідомості носіїв приведених у роботі мов, має тенденцію до аналітичного вираження у відповідних формах в обох порівнюваних мовах. У плані вираження у французькій мові категорія числа має менш стійкі і регулярні форми морфологічного вираження ніж в англійській. У французькій мові, особливо в усній формі, в основному використовуються аналітичні засоби.

Яскраво виражена тенденція до аналітизму проявляється у всіх романських мовах, включаючи французьку, яка представляє її найбільш повно та у плані функціонування у французькій мові вони мають більш широкий діапазон використання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2